

DILYN Y DDEDDF

Monitro sut mae gweithredu Deddf
Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant
(Cymru) 2014 yn effeithio ar ofalwyr di-dâl

Ynglŷn â'r ymchwil hwn

Cynhaliodd Gofalwyr Cymru arolwg ar-lein gyda gofalwyr di-dâl rhwng Tachwedd 2023 a Mai 2024. Gwnaed y ceisiadau am wybodaeth i Awdurdodau Lleol, Byrddau Iechyd a Llywodraeth Cymru ym mis Mehefin 2024.

Ymatebodd cyfanswm o 454 o ofalwyr i'r arolwg yng Nghymru. Mae'r adroddiad hwn yn crynhoi eu hymatebion. Gan na gwblhaodd yr holl ymatebwyr bob cwestiwn yn yr arolwg, mae rhai ffigurau'n seiliedig ar ymatebion gan lai na 454 o bobl.

Hyrwyddwyd yr arolwg yn helaeth ymhlith gofalwyr a sefydliadau sy'n cefnogi gofalwyr ledled Cymru. Fe'i rhannwyd ar wefan Gofalwyr Cymru, ar sianeli cyfryngau cymdeithasol Gofalwyr Cymru, ac ag aelodau Gofalwyr Cymru, gwirfoddolwyr, ymatebwyr blaenorol i'r arolwg, ymgyrchwyr, cysylltiedig, aelodau Cyflogwyr i Ofalwyr, a sefydliadau eraill.

O'r rhai a ymatebodd i'r arolwg:

Roedd 79% o ymatebwyr rhwng 18-65 oed ac roedd 21% yn 66 oed a throsodd. Roedd y gyfran fwyaf o ymatebwyr yn y categori 50-66 oed (46%)

- Roedd 79% o'r ymatebwyr yn fenywod, 18% yn wrywaidd a 3% yn dweud nad oedd eu rhyw yr un fath â'r un a neilltuwyd adeg geni

Roedd 32% o ymatebwyr yn cerdyn ar gyfer rhiant, 38% yn gofalu am bartner neu briod, 27% am blentyn a 3% yn gofalu am ffrindiau neu deulu amrywiol eraill.

Roedd 82% o ymatebwyr yn fenywod, 17% yn ddynion. Dywedodd 1% nad oedd eu rhyw yr un fath â'r un a neilltuwyd adeg geni

Roedd 64% o ymatebwyr yn gofalu am 1 person, 24% yn gofalu am 2 berson a 12% yn gofalu am 3 neu fwy o bobl.

Ymatebodd 17 o'r 22 Awdurdod Lleol, 7 Bwrdd Iechyd Lleol a Llywodraeth Cymru cyn 31 Hydref 2024.

Diolch

Hoffai Gofalwyr Cymru ddiolch i bob gofalwr a roddodd o'u hamser i lenwi'r arolwg hwn.

Bydd eich ymatebion yn cael eu defnyddio yn ein holl waith polisi ac ymgyrchu dros y flwyddyn nesaf.

Cynnwys

Am yr Ymchwil hwn 02

Rhagymadrodd 04

Crynodeb gweithredol 06

Argymhellion 08

Arolwg Gofalwyr 11

Ymatebion Awdurdodau Lleol 26

Ymatebion Byrddau Iechyd 44

Ymateb Llywodraeth Cymru 46

Casgliad 49

Rhagymadrodd

Mae 2024 yn nodi dychweliad ein hadroddiad Dilyn y Ddeddf, asesiad Gofalwyr Cymru o'r bwlch rhwng hawliau gofalwyr di-dâl yng nghyfraith Cymru, a'r realiti y mae llawer o ofalwyr yn ei wynebu yn ymarferol o ddydd i ddydd.

Fel y dangoswyd yn y Gwerthusiad o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) a gyhoeddwyd yn 2023 ac adroddiad A ydym yn gofalu am ein gofalwyr 2024 gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru, mae heriau sylweddol o ran gweithredu'r Ddeddf.

Trac Mae'r Ddeddf yn ceisio archwilio'r themâu hyn ymhellach, gan ddwyn ynghyd arolwg helaeth o ofalwyr di-dâl yn ogystal â data a chanfyddiadau o arolwg o awdurdodau lleol, byrddau iechyd a Llywodraeth Cymru. Mae'r adroddiad yn nodi adolygiad cynhwysfawr o'r materion y mae gwasanaethau statudol yn eu hwynebu wrth roi'r Ddeddf ar waith, yr effaith y mae hyn yn ei chael ar y cannoedd o filoedd o ofalwyr di-dâl ledled Cymru ac yn gwneud argymhellion ynghylch sut y credwn y gallwn gydweithio i gau'r bwlch rhwng rhyngwreth y Ddeddf a'r realiti i ofalwyr ledled Cymru.

Er ein bod yn archwilio materion ac yn gosod her adeiladol i Lywodraeth Cymru a gwasanaethau statudol, byddai'n annheg peidio â thynnu sylw at yr enghreifftiau arwyddocaol o arfer da sy'n digwydd ledled Cymru o ran cefnogi gofalwyr di-dâl. Wrth ysgrifennu'r adroddiad, cawsom ein taro gan yr arloesedd a'r ymroddiad sy'n digwydd mewn rhannau o Gymru i helpu i wireddu hawliau gofalwyr di-dâl. Gobeithiwn gyhoeddi darluniad ehangach o'r enghreifftiau hyn yn 2025 a chredwn y gall hyn fod yn gatalydd ar gyfer datblygiad sy'n gwneud bywyd yn well i ofalwyr di-dâl ledled y wlad.

Mae ymchwil yn dangos bod gwerth y gofal a ddarperir gan ofalwyr di-dâl yng Nghymru yn unig dros £10 biliwn y flwyddyn. Mae effaith ddynol y gofal a ddarperir, er ei bod yn anos ei mesur yn ddiriaethol, yn enfawr. Yr hyn sy'n glir yw bod gofalwyr di-dâl Cymru yn gwneud gwaith hanfodol, gan gefnogi cannoedd o filoedd o bobl ar draws ein cymunedau i fyw bywydau mwy annibynnol, hapusach ac iachach.

Mae arnom ddyled iddynt, i sicrhau bod eu hawliau'n cael eu cynnal a'u bod yn cael eu cefnogi i fyw bywydau iach, hapus a bodlon eu hunain.

Yn olaf, hoffem ddiolch yn fawr iawn i bawb a gyfrannodd at yr adroddiad hwn. O'r cannoedd o ofalwyr a rannodd eu profiadau, i'r gwasanaethau statudol a ymgysylltodd â ni yn adeiladol ac yn dryloyw. Gobeithiwn y byddwch yn gweld bod yr adroddiad yn ceisio cynnig asesiad adeiladol o sut y gallwn wella bywydau gofalwyr. Mae Gofalwyr Cymru yn barod ac yn barod i weithio gyda phawb i gyflawni'r nod hwn.

Crynodeb Gweithredol

Canfyddiadau allweddol adroddiad Track The Act.

- Nid yw gofalwyr yn cael eu nodi'n ddigon cynnar yn eu rôl ofalu. Cymerodd 25% rhwng 1 a 3 blynedd i gael eu hadnabod a chymerodd 36% fwy na 3 blynedd i gael eu hadnabod.
- Nid yw gofalwyr yn gweld digon o wybodaeth i'w cyfeirio at gymorth. Mae llai na hanner y gofalwyr (47%) wedi gweld gwybodaeth am eu rôl ofalu dros y flwyddyn ariannol Ebrill 2023 i Fawrth 2024.
- Mae gofalwyr mewn cyflogaeth hyd yn oed yn llai tebygol o weld gwybodaeth a allai gefnogi eu rôl ofalu. Dim ond traean o ofalwyr mewn cyflogaeth (37%) sydd wedi gweld unrhyw wybodaeth am eu rôl ofalu.
- Mae bwlch yn dod i'r amlwg rhwng gofalwyr yn gweld gwybodaeth a mynd ymlaen i gael cyngor am eu rôl ofalu. Roedd llai na thraean (31%) o ofalwyr wedi cael cyngor yn y flwyddyn ariannol rhwng Ebrill 2023 a Mawrth 2024.
- Mae lleoliadau meddygol yn amlwg yn isel o ran trosi gwybodaeth yn gyngor. Dim ond 23% a welodd wybodaeth mewn ysbytai a 48% a welodd wybodaeth mewn meddygfeydd teulu aeth ymlaen i gael cyngor.
- Pan fydd gofalwyr yn cael cyngor, mae'r cyngor yn eu helpu'n rhannol o leiaf. Roedd 79% o ofalwyr a gafodd gyngor gan awdurdodau lleol yn teimlo bod y cyngor yn rhannol neu'n gwbl ddefnyddiol.
- Nid yw cymorth yn y gymuned yn cyrraedd digon o ofalwyr. Dim ond chwarter (26%) sydd wedi cyrchu cymorth yn y gymuned er bod 58% o ofalwyr yn gwybod am ei fodolaeth.
- Efallai na fydd sesiynau'n cael eu gosod yn gywir ar gyfer anghenion gofalwyr. Mae mwy o ofalwyr eisiau cyrchu gwybodaeth, cefnogaeth iechyd meddwl neu gefnogaeth cyfoedion i gyfoedion yn hytrach nag adloniant.
- Mae gofalwyr wedi'u dadrithio gydag Asesiadau Anghenion Gofalwyr. Nid yw 16% o ofalwyr yn meddwl eu bod yn helpu gofalwyr o gwbl tra nad yw 15% yn meddwl y bydd yn helpu gyda'u rôl ofalu. Mae hyn yn golygu bod bron i draean (31%) o ofalwyr yn sinigaidd am Asesiadau Anghenion Gofalwyr.
- Nid oes digon o ofalwyr yn cael Asesiadau Anghenion Gofalwyr. Dim ond 6% o ofalwyr gafodd Asesiad Anghenion Gofalwyr er bod 25% o ofalwyr yn dweud nad oedd angen Asesiad Anghenion Gofalwyr arnyn nhw.

Crynodeb Gweithredol

- Mae gofalwyr yn dymuno cael fframwaith sy'n diffinio pryd y dylai gofalwr gael cymorth. Gofynnodd 79% o ofalwyr am ddyfodol Asesiadau Anghenion Gofalwyr am fframwaith er mwyn iddynt allu penderfynu cynnal asesiad ai peidio.
- Mae gofalwyr eisiau i Asesiadau Anghenion Gofalwyr fod yn werth chweil. Siaradodd llawer o ofalwyr am yr ofn, y pryder a'r tristwch o fynd drwy'r broses Asesu Anghenion Gofalwyr.
- Mae systemau a phrosesau Awdurdodau Lleol wedi aeddfedu ond maent i gyd yn wahanol i'w gilydd.
- Mae tystiolaeth sylweddol o arfer da i ddarparu gwybodaeth a chyingor i ofalwyr pan fydd gofalwyr yn cyrraedd cymorth Awdurdod Lleol.
- Ceir enghreifftiau lluosog o Awdurdodau Lleol yn darparu cymorth da ac arloesol i ofalwyr fel rhan o gymorth yn y gymuned.
- Nid oes digon o Asesiadau Anghenion Gofalwyr yn cael eu cwblhau yng Nghymru gyda'r sir yn cynhyrchu'r nifer uchaf o Asesiadau Anghenion Gofalwyr yn cyrraedd dim ond 6% o ofalwyr yn ardal yr Awdurdod Lleol hwnnw.
- Mae adroddiadau gan Awdurdodau Lleol yn dangos yn gryf bod y nifer hyn o Asesiadau Anghenion Gofalwyr yn cael eu capio gan gapasiti.
- Nid yw llawer o Awdurdodau Lleol yn gallu diffinio a yw gofalwr wedi'i gefnogi gan Asesiad Anghenion Person Anabl ac nad ydynt yn cael eu cofnodi os bydd asesiad ar y cyd wedi digwydd.
- Ychydig iawn o becynnau cymorth sydd ar gael i ofalwyr di-dâl oherwydd diffyg Asesiadau Anghenion Gofalwyr.
- Mae diffyg eglurder rhwng cynlluniau cymorth a phecynnau cymorth gyda chymorth yn y gymuned yn cael ei gynnwys mewn pecynnau cymorth mewn rhai ardaloedd Awdurdod Lleol.
- Mae cost pob pecyn cymorth yn amrywio'n fawr rhwng Awdurdodau Lleol.
- Nid yw'r mwyafrif o Fyrddau Iechyd yn gallu adrodd faint o ofalwyr sy'n cael eu hatgyfeirio ar gyfer Asesiadau Anghenion Gofalwyr drwy'r broses rhyddhau o'r ysbyty.
- Ceir cyllid sylweddol ar gyfer gofalwyr gan iechyd drwy bartneriaethau ond megis dechrau y mae'r gwaith o gofnodi ac effaith y buddsoddiad hwn.

Argymhellion

Llywodraeth Cymru

Rhaid i Lywodraeth Cymru ymrwymo i gynhyrchu Cynllun Gweithredu a Gweithredu ar gyfer gofalwyr di-dâl mewn perthynas â Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Rhaid cyhoeddi'r cynllun hwn erbyn Diwrnod Hawliau Gofalwyr 2025 (25 Tachwedd 2025) a dylai :

- Cael eu cydgynhyrchu'n llawn â gofalwyr di-dâl a sefydliadau sy'n cynrychioli gofalwyr.
- Defnyddio a mynd i'r afael â chanfyddiadau'r Gwerthusiad o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru, a gyhoeddwyd yn 2023, canfyddiadau adroddiad Ombwdsmon Cymru 2024 ac Orlhain y Ddeddf.
- Nodi sut y mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu sicrhau bod gweithrediad y Ddeddf yng Nghymru yn cael ei fonitro'n effeithiol a sut yr adroddir yn dryloyw ar hyn.
- Sicrhau bod Llywodraeth Cymru yn cymryd mwy o arweiniad wrth roi'r Ddeddf ar waith, gan sicrhau lefel ofynnol gyson o gymorth ar draws ardaloedd awdurdodau lleol Cymru.
- Mynd i'r afael â'r anghysondebau mewn terminoleg sy'n ymwneud ag Aseidiadau o Anghenion Gofalwyr a thaith y gofalwr drwy wasanaethau cymorth statudol ar draws ardaloedd awdurdodau lleol Cymru.

- Cynnwys cynlluniau ar gyfer ymgyrch ymwybyddiaeth fawr a chydgyssylltiedig, wedi'i chydgynhyrchu â gofalwyr di-dâl a sefydliadau gofalwyr, i wella ymwybyddiaeth gofalwyr o'u hawliau ac i helpu mwy o bobl â rolau gofalu i nodi eu hunain fel gofalwyr di-dâl.

Rhaid i Lywodraeth Cymru sicrhau bod digon o gapasiti o fewn cyrff statudol i gyflawni eu dyletswyddau cyfreithiol fel yr amlinellir yn y Ddeddf. Dylid ystyried a ddylid diogelu adnoddau ychwanegol a'u darparu i awdurdodau lleol er mwyn cynyddu nifer yr aseidiadau a gynhelir a darparu cymorth lle bo angen.

Ym mis Mawrth 2024, ymrwymodd Llywodraeth Cymru ar y pryd i gyd-gynhyrchu canllawiau ar gyfer gweithwyr proffesiynol mewn lleoliadau gofal iechyd i helpu i nodi a chefnogi gofalwyr di-dâl yn well. Credwn fod canfyddiadau'r adroddiad hwn yn dangos bod angen mawr o hyd am hyn a chredwn y dylai Llywodraeth Cymru amlinellu cynllun ar gyfer ei greu a'i ddsbarthu erbyn Diwrnod Hawliau Gofalwyr 2025.

Rhaid i Lywodraeth Cymru sicrhau bod digon o gapasiti o fewn cyrff statudol i gyflawni eu dyletswyddau cyfreithiol fel yr amlinellir yn y Ddeddf. Dylid ystyried a ddylid diogelu adnoddau ychwanegol a'u darparu i awdurdodau lleol er mwyn cynyddu nifer yr aseidiadau a gynhelir a darparu cymorth lle bo angen.

Argymhellion

Awdurdodau Lleol

- Dylent sicrhau bod yr holl staff sy'n wynebu'r cyhoedd yn cael hyfforddiant priodol ar ymwybyddiaeth gofalwyr i'w galluogi'n well i nodi a chefnogi gofalwyr di-dâl yn unol â dyletswydd gyfreithiol awdurdodau lleol i ofalwyr. Rhaid i hyn gynnwys hyfforddiant ar y pwynt sefydlu a hyfforddiant gloywi rheolaidd.
- Dylai weithio'n rhanbarthol ac ar draws asiantaethau o fewn Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol ac yn ehangach lle bo'n briodol, i sicrhau mwy o gysondeb yn y modd y mae gwybodaeth, cyngor a chymorth i ofalwyr di-dâl yn cael eu cynnig a'u darparu.
- Dylent fapio'r boblogaeth sy'n ofalwyr yn eu sir a, thrwy'r broses pennu cyllideb flynyddol, nodi sut y byddant yn dyrannu cyllid digonol i ddiwallu'r anghenion a ddisgwylir ar gyfer cymorth i'w gofalwyr.
- Rhaid meithrin gallu i sicrhau bod cyfran uwch o ofalwyr di-dâl yn ardal eu hawdurdod lleol yn cael Asesiad Anghenion Gofalwyr. Rhaid hefyd lleihau amserlenni rhwng atgyfeirio ac asesu fel blaenoriaeth.
- Rhaid darparu'r asesiadau hyn yn hyblyg, gan ymrwymo i dryloywder yn ymwneud â chanlyniadau a phenderfyniadau a gweithio gyda gofalwyr di-dâl i sefydlu'r camau nesaf ar ôl asesiad.
- Dylid ystyried dyrannu cyllid ychwanegol i'r rhai sy'n gofalu yn yr amgylchiadau mwyaf eithriadol er mwyn sicrhau bod y rhai mwyaf agored i niwed yn cael cymorth amserol.
- Rhaid, o leiaf, sicrhau bod cynllunio wrth gefn ar gyfer gofalwyr di-dâl yn cael ei gwblhau ym mhob Asesiad o Anghenion Gofalwyr, hyd yn oed os nad yw gofalwyr di-dâl yn gymwys i gael unrhyw gymorth statudol arall.
- Dylid cynnal adolygiadau o wasanaethau a chymorth yn rheolaidd a'u cydgyhychu â gofalwyr di-dâl a sefydliadau cynrychioliadol. Dylai canlyniadau'r adolygiadau hyn fod ar gael i'r cyhoedd.

Argymhellion

Byrddau Iechyd

- Rhaid gweithio ar frys i wella ymwybyddiaeth gofalwyr ymhlith staff, i nodi a chefnogi gofalwyr di-dâl sy'n llywio lleoliadau iechyd eu hunain neu ar ran y bobl y maent yn gofalu amdanynt yn well.
- Rhaid gwella'r broses o gasglu data sy'n ymwneud â gofalwyr di-dâl sy'n rhyngweithio â lleoliadau iechyd a defnyddio hwn i adolygu (mewn partneriaeth â gofalwyr di-dâl a sefydliadau cynrychioliadol) pa gymorth sydd ar gael i ofalwyr di-dâl a'i effeithiolrwydd.
- Rhaid gweithio'n rhanbarthol ac ar draws asiantaethau o fewn Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol ac yn ehangach lle bo'n briodol, i sicrhau mwy o gysondeb yn y modd y mae gwybodaeth, cyngor a chymorth i ofalwyr di-dâl yn cael eu cynnig a'u darparu.
- Rhaid monitro a gwerthuso effaith dyraniadau cyllid yn well i gefnogi gofalwyr di-dâl fel rhan o brosiectau a mentrau cydweithredol.

Arolwg Gofalwyr

Cynhaliodd Gofalwyr Cymru arolwg ar-lein gyda gofalwyr di-dâl rhwng Tachwedd 2023 a Mai 2024.

Ymatebodd cyfanswm o 454 o ofalwyr i'r arolwg yng Nghymru. Mae'r adroddiad hwn yn crynhoi eu hymatebion. Gan na gwblhaodd yr holl ymatebwyr bob cwestiwn yn yr arolwg, mae rhai ffigurau'n seiliedig ar ymatebion gan lai na 454 o bobl.

Hyrwyddwyd yr arolwg yn helaeth ymhlith gofalwyr a sefydliadau sy'n cefnogi gofalwyr ledled Cymru. Fe'i rhannwyd ar wefan Gofalwyr Cymru, ar sianeli cyfryngau cymdeithasol Gofalwyr Cymru, a chydag aelodau Gofalwyr Cymru, gwirfoddolwyr, ymatebwyr blaenorol i'r arolwg, ymgyrchwr, cysylltiedig, aelodau Cyflogwyr i Ofalwyr, a sefydliadau eraill.

Adnabod

Dim ond 39% o ofalwyr di-dâl a nodwyd neu a nodwyd o fewn blwyddyn gyntaf eu rôl ofalu. Nododd 25% neu fe'u nodwyd o fewn 1 a 3 blynedd tra bod 36%, mwy na thraean, wedi cymryd mwy na 3 blynedd i nodi eu bod yn ofalwr.

Mae'r oedi difrifol hwn mewn adnabyddiaeth yn tanseilio'n sylfaenol amcan y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant i ddarparu mesurau ataliol a ddylai arwain at lai o ofalwyr angen cymorth aciwt yn ystod eu rôl ofalu.

Mae gwahaniaethau amlwg rhwng pwy mae rhywun yn gofalu amdano a pha mor debygol ydynt o gael eu hadnabod o fewn y flwyddyn gyntaf. Mae gan rywun sy'n gofalu am riant 43% o siawns o gael ei adnabod yn y flwyddyn gyntaf o'i gymharu â 35% o siawns o ofalu am bartner a 32% o siawns o ofalu am blentyn. Mae hyn hefyd yn arwain at y rhai sy'n gofalu am blentyn yn cael bron 50/50 (46%) o gael eu hadnabod ar ôl 3 blynedd yn unig.

Mae cynnwys teuluoedd hefyd yn effeithio'n sylweddol ar p'un a yw rhywun yn cael ei nodi fel bod 42% o'r bobl sy'n cael cymorth teuluol wedi'u nodi yn y flwyddyn gyntaf o gymharu â dim ond 30% o'r rhai nad ydynt yn cael cymorth ffurfiol neu anffurfiol.

Mae tystiolaeth glir o'r dylanwad hwn gan hanner (50%) o ofalwyr yn nodi eu hunain fel gofalwyr. Yn peri pryder, dim ond 12% a nodwyd mewn lleoliadau meddygol a 9% gan swyddogion awdurdodau lleol.

Beth yw adnabod?

Adnabyddiaeth yw pan fydd rhywun yn deall bod y cymorth y mae'n ei roi i ffrind neu aelod o'r teulu sydd â salwch, anabledd, pryder dibyniaeth neu oherwydd bod person yn heneiddio yn golygu eu bod yn darparu gofalwr di-dâl, felly dylid eu cefnogi o dan y diffiniad o ofalwr di-dâl.

Mae hyn yn rhoi baich sylweddol ar ofalwyr i ymdopi â'r ddealltwriaeth o'u rôl newydd tra'n gorfod dod o hyd i ble i gael cymorth ar eu pen eu hunain. Arweiniodd hyn at hanner y gofalwyr (50%) heb gael unrhyw beth yn digwydd ar ôl iddynt gael eu nodi neu gael eu nodi i'w cefnogi yn gynnar yn eu rôl ofalu.

Fe wnaethom ofyn i ofalwyr ble roeddent yn meddwl y dylid eu hadnabod a soniodd mwy na 7 o bob 10 (72%) naill ai am ysbytai neu feddygfeydd. Mae hyn yn dangos disgwyliad diwylliannol clir ar wasanaethau iechyd i fod mewn sefyllfa ddelfrydol i nodi gofalwyr di-dâl.

Cyn y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant, roedd Mesur Strategaethau ar gyfer Gofalwyr (Cymru) 2010 a oedd yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol a'r GIG yng Nghymru gydweithio i greu strategaeth ar gyfer gofalwyr.

Bwriad y mesur oedd llenwi bylchau yn y gwasanaethau a ddarperir drwy sicrhau bod gan ofalwyr y wybodaeth gywir a'u bod yn rhan o'r broses ofal.

Cafodd y gofyniad hwn ei ddileu i bob pwrpas yn sgil gosod y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant felly nid oes dyletswydd gyfreithiol ar fyrdau iechyd i ddarparu cymorth gwybodaeth a chynghor ar hyn o bryd y tu allan i'r broses rhyddhau o'r ysbyty.

Gwybodaeth

Gwelodd llai na hanner (47%) y gofalwyr wybodaeth am ofal di-dâl rhwng mis Ebrill 2023 a mis Mawrth 2024. Mae hyn yn uwch na phan oedd Trac 4 a 5 (yn 2019 a 2020 yn y drefn honno) lle nad oedd ond 45% a 38% wedi gweld gwybodaeth ond dal ddim mor uchel â 2018 lle roedd 53% wedi gweld gwybodaeth.

Yn ddiddorol, mae rôl gofalu rhywun yn cael effaith sylweddol ar a fydd gofalwr yn gweld gwybodaeth ond dyma wrthdro'r siawns o gael ei adnabod yn gynnar. Mae mwy na hanner y gofalwyr sy'n gofalu am blentyn wedi gweld gwybodaeth gyda 51% yn gweld gwybodaeth, o gymharu â 42% sy'n gofalu am bartner a 39% sy'n gofalu am riant.

Yn fwy trawiadol, mae'r rhai mewn cyflogaeth yn llawer llai tebygol o weld gwybodaeth gyda dim ond 37% yn gweld gwybodaeth o gymharu â 52% o bobl nad ydynt yn cydbwysu gwaith â thâl â'u rôl gofal di-dâl.

O'r rhai a oedd wedi gweld gwybodaeth, gwelodd y mwyafrif hyn gan sefydliad gofalwyr cenedlaethol fel Gofalwyr Cymru (51%) neu gan elusen/grwpiau gofalwyr lleol (28%).

Sut mae gwybodaeth yn cael ei diffinio?

Gwybodaeth yw pan fydd gofalwr yn gweld, darllen neu glywed am rywbeth sy'n eu cyfeirio at gyngor neu gefnogaeth bellach.

Mae'r niferoedd hyn wedi'u cynyddu rhywfaint gan y ddemograffeg a gwblhaodd yr arolwg, ond maent hefyd yn nodi nad yw gofalwyr sydd eisoes wedi ymgysylltu yn gweld gwybodaeth yn unman arall.

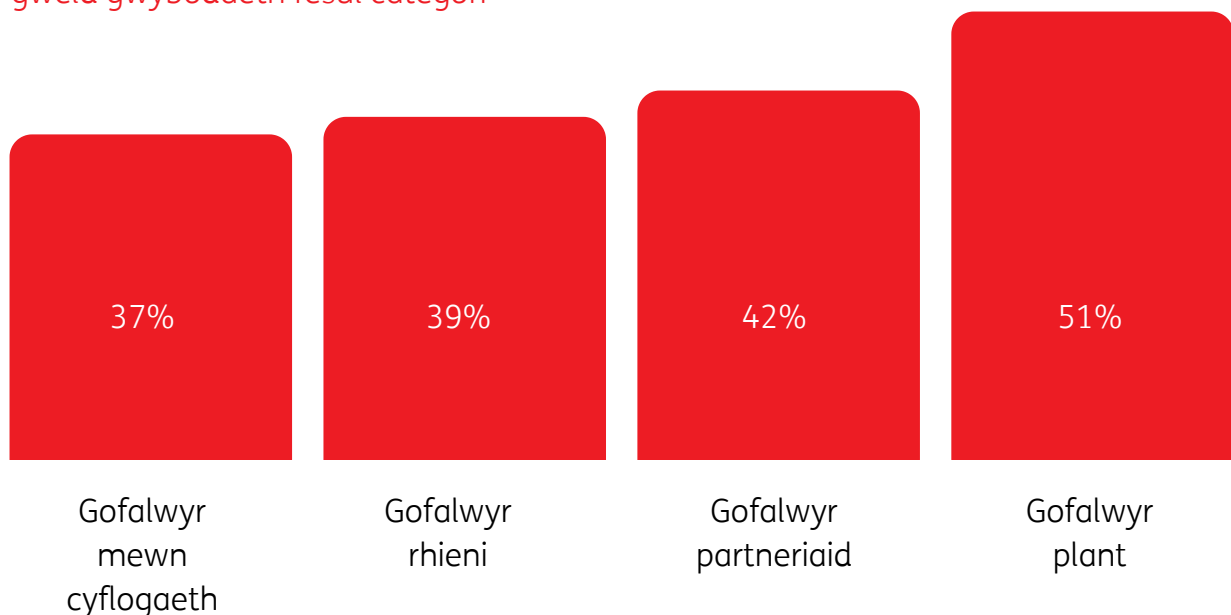
Meddygfeydd neu ganolfannau iechyd cymunedol oedd y lle mwyaf tebygol i wybodaeth gael ei gweld gyda 28% yn ei gweld yn y gymuned. Fodd bynnag, dim ond 9% a welodd wybodaeth mewn lleoliadau cyngor neu gyfarfod â gweithwyr cyngor, 8% mewn ysbytai a 7% mewn fferyllfeydd.

Dylid nodi hefyd y gofynnwyd i ofalwyr ddweud am yr holl leoedd y gwelsant wybodaeth fel y gallai gofalwyr ddewis opsiynau lluosog. Cyfeiriwyd cyfran uchel o'r rhai a welodd wybodaeth yn y gymuned at elusennau gofalwyr cenedlaethol neu leol sy'n dangos pwysigrwydd gwella'r cysylltiad cadarnhaol rhwng asiantaethau'r llywodraeth a'r trydydd sector.

Fe wnaethom hefyd ofyn i'r rhai nad oedd wedi gweld gwybodaeth am ble y buont, ac efallai y byddent wedi disgwyl gweld gwybodaeth. Roedd mwy na hanner (53%) wedi bod i feddygfa neu ganolfan iechyd gymunedol. Roedd mwy na thraean (36%) wedi bod mewn ysbyty ac roedd un rhan o bump (20%) wedi bod i neu wedi bod mewn cysylltiad â gweithiwr cyngor.

Mae hyn yn amlygu bod cyfleoedd i ofalwyr gael gwybodaeth a chyngor o ansawdd da ar ba wasanaethau a chymorth a allai fod ar gael iddynt. Mae grymuso ac annog ein hasiantaethau meddygol a chymorth craidd ymhellach i gyflawni hyn yn allweddol i well cymorth i ofalwyr di-dâl.

Tabl 1: Canran y gofalwyr sydd wedi gweld gwybodaeth fesul categori

Cyngor

Roedd llai na thraean o ofalwyr di-dâl (31%) wedi derbyn cyngor rhwng Ebrill 2023 a Mawrth 2024. Mae hyn gryn dipyn yn llai na chyn y pandemig pan adroddodd 42% eu bod wedi derbyn cyngor yn Track The Act 5.

Dywedodd gofalwyr eu bod wedi'u dadrithio gan y diffyg cyngor a dywedodd un gofalwr "Gofynnais i'm meddyg teulu a chysylltais â'r cyngor. Doedd gan neb syniad am ddim byd ond rhoi taflen i mi". Mae hyn yn awgrymu'n gryf bod gofalwyr sy'n chwilio am gyngor nid yn unig yn ei dderbyn ond yn cael eu gwrthod wrth chwilio amdano.

Roedd y rhai oedd yn gofalu am fwy nag un person yn llai tebygol o dderbyn cyngor gyda dim ond 1 o bob 5 (20%) yn cyrchu cyngor. Mae hyn yn peri cryn bryder gan fod hyn yn awgrymu mai'r rhai sydd â'r rolau gofalu mwyaf cymhleth sydd leiaf tebygol o gael cyngor hefyd.

Nid yw'n syndod bod y rhai a oedd wedi gweld neu dderbyn gwybodaeth yn llawer mwy tebygol o fynd ymlaen i gael cyngor gyda mwy na hanner (54%) o gymharu â dim ond 13% o'r rhai nad oedd wedi cael cyngor. Fodd bynnag, mae hyn hefyd yn dangos datgysylltiad gan y byddai'n well gan dri chwarter (72%) o'r rhai a oedd wedi gweld neu dderbyn gwybodaeth ond nad oeddent wedi cael cyngor fod wedi mynd ymlaen i gael cyngor.

Mae gwahaniaeth amlwg rhwng y gwahanol fannau lle mae rhywun wedi gweld neu dderbyn gwybodaeth ac yna wedi mynd ymlaen i dderbyn cyngor.

Sut mae Cyngor yn cael ei ddiffinio?

Cyngor yw pan fydd gofalwr yn siarad â rhywun am ei rôl ofalu, yn cael gwrandawriad i'w bryderon a'i anghenion, ac yn cael arweiniad neu wybodaeth i gael gwybodaeth neu gefnogaeth bellach.

Aeth 92% a siaradodd â sefydliadau gofalwyr cenedlaethol neu ganolfannau gofalwyr lleol o wybodaeth i gyngor o gymharu â dim ond 23% a oedd wedi gweld gwybodaeth mewn ysbyty. Dim ond 48% oedd y rhai oedd wedi gweld neu dderbyn gwybodaeth gan feddygfa oedd yn debygol o gael cyngor. Fodd bynnag, roedd awdurdodau lleol yn llawer gwell gyda 74% o ofalwyr yn gweld neu'n derbyn gwybodaeth yn mynd ymlaen i gael cyngor.

Ni fydd angen cyngor pellach ar rai gofalwyr ac mae'r rhai sy'n ceisio cymorth gan elusen yn fwy tebygol o fod mewn angen uniongyrchol na'r rhai a allai fod wedi dod ar draws gwybodaeth yn eu bywydau bob dydd. Fodd bynnag, mae'r gwahaniaeth rhwng gwybodaeth sy'n arwain at gyngor mewn lleoliadau iechyd o'i gymharu â'r rhai sy'n siarad ag awdurdod lleol yn ddigon arwyddocaol i awgrymu'n gryf bod problem o ran y wybodaeth sy'n cael ei darparu mewn lleoliadau iechyd sy'n trosi'n ofalwyr yn cael eu grymuso i fynd ymlaen i dderbyn cyngor. angen.

Yn gadarnhaol, pan ofynnwyd iddynt a oedd y cyngor a roddwyd iddynt yn ddefnyddiol, dywedodd 79% o ofalwyr fod y cyngor a ddarparwyd gan yr awdurdod lleol o leiaf yn rhannol ddefnyddiol. Roedd cyngor Meddygon Teulu yn 77% o leiaf yn rhannol ddefnyddiol ac ysbytai 69% yn rhannol ddefnyddiol o leiaf. Mae hyn yn amlygu, pan roddir cyngor mewn modd amserol, fod y mwyafrif helaeth o ofalwyr yn mynd i ffwrdd yn teimlo eu bod yn cael eu cefnogi ac mewn gwell sefyllfa i barhau â'u taith ofalu.

Y pynciau mwyaf cyffredin y siaradwyd amdanynt oedd mynediad at gymorth ymarferol gan gynnwys seibiant, cymorth iechyd meddwl a chael mynediad at wybodaeth ariannol gan gynnwys gwybodaeth am fudd-daliadau iddynt hwy eu hunain neu'r person y maent yn gofalu amdano. Yn ddiddorol, y pedwerydd pwnc mwyaf cyffredin oedd rhywbeth penodol iawn i rôl gofalu'r unigolyn.

Mae hyn yn dangos gwerth cyngor a hefyd yr angen am gynghorwyr arbenigol sydd â mynediad at wybodaeth fanwl am natur gymhleth rolau gofal di-dâl a sut maent yn croestorri â phynciau amrywiol eraill megis tai, seilwaith (fel nwy a thrydan) a chyfraith cyflogaeth.

Cadarnheir hyn gan y rhai a siaradodd ag elusennau gofalwyr cenedlaethol lle dywedodd 76% fod cyngor yn ddefnyddiol iawn a dywedodd 20% arall fod y cyngor a roddwyd yn rhannol ddefnyddiol gan ddangos bod cymorth gan y trydydd sector yn parhau i fod yn ased hynod werthfawr ac effeithiol i ofalwyr di-dâl a statudol. gwasanaethau.

Dim ond traean (31%) o'r rhai di-dâl cafodd gofalwyr gyngor rhwng Mawrth 2023 ac Ebrill 2024

Aeth llai na chwarter (23%) a welodd wybodaeth yn yr ysbyty ymlaen i gael cyngor rhwng Mawrth 2023 ac Ebrill 2024

Derbyniodd 1 o bob 5 (20%) o ofalwyr di-dâl a oedd yn gofalu am bobl luosog gyngor rhwng Mawrth 2023 ac Ebrill 2024

Cefnogaeth yn y gymuned

Defnyddiodd ychydig dros chwarter y gofalwyr (26%) gymorth yn y gymuned rhwng Ebrill 2023 a Mawrth 2024 er bod bron i dri o bob pump o ofalwyr (58%) yn ymwybodol o gymorth yn y gymuned yn eu hardal.

Roedd gofalwyr yn fwyaf tebygol o nodi nad oedd ganddynt ddigon o amser i fynychu (31%), sesiynau heb fod ar yr adeg y gallent eu mynychu (23%) a heb fod â gofal seibiant i'w mynychu (23%) am y prif resymau nad ydynt yn cael cymorth yn y gymuned.

Mae hyn yn amlygu'r ffactor cyffredin mwyaf arwyddocaol yw bod gofalwyr yn brin o amser felly mae angen i weithgareddau fod ar adegau pan fyddant yn cael y cyfle i fynychu ac mae angen ystyried sut y gellir naill ai ymgorffori'r person y maent yn gofalu amdano yn y cymorth neu ei rannu'n eu math eu hunain o sesiynau cymorth ar yr un pryd.

Mae sylwadau gofalwyr hefyd yn amlygu bod y mathau o sesiynau sy'n cael eu cynnal yn ffactor i'w dewis i beidio â mynychu gydag un gofalwr yn dweud "Yr unig sesiynau cymorth rydw i wedi'u gweld yw sesiynau rheoli straen neu ymlacio ac ati ar-lein. Nid yw'r rhain o gymorth i mi." tra bod un arall yn dweud "Mae'n rhaid i mi benderfynu rhwng gwneud amser i fy nheulu a'r person rwy'n gofalu amdano neu fynd allan a threulio peth amser gyda dieithriaid. Pe bai gan y gweithgaredd fwy o bwrpas, efallai y byddwn yn gwneud penderfyniad gwahanol".

Beth yw Cymorth Cymunedol?

Mae cymorth yn y gymuned yn amrywiaeth o wasanaethau a rhaglenni sy'n helpu gofalwyr i gael eu cefnogi yn eu cymunedau. Mae'r gwasanaethau hyn ar gael heb fod angen mynd trwy asesiad ffurfiol na chael cymorth ariannol i fynychu.

Ategir hyn gan y gwahaniaeth rhwng y gwasanaethau y mae gofalwyr wedi'u mynychu a phan ofynnwyd i ofalwyr pa fath o sesiynau yr hoffent eu cynnal er eu lles.

Y sesiynau a fynychwyd amlaf oedd sesiynau cymorth mewn grŵp (47%), sioeau teithiol neu ddiwrnodau gweithgaredd (25%) a sesiynau ar sut i gael cymorth ariannol (23%). Gyda diwrnodau maldodi yn cael eu defnyddio gan 11% yn unig o ofalwyr, boreau te gan 10% o ofalwyr a dyddiau hwyl gan 7% o ofalwyr

Fodd bynnag, roedd gofalwyr am gael mynediad i sesiynau ar gymorth ariannol (67%), sesiynau ar wybodaeth ar sut i gael a dod o hyd i gymorth ar gyfer seibiannau byr (59%) a'r gallu i gael mynediad at gymorth iechyd meddwl unigol (57%). Roedd hanner y gofalwyr (50%) eisiau sesiynau cymorth cymheiriaid tra bod 41% eisiau mynediad i leoedd neu gymorthdaliadau i gadw'n iach (gan gynnwys campfeydd, dosbarthiadau bwyta'n iach neu ganolfannau hamdden).

Mae hyn yn awgrymu'n gryf bod gofalwyr eisiau cymorth cymunedol mwy rhagweithiol sydd naill ai'n rhoi mynediad neu wybodaeth iddynt at rywbeth a fydd yn gwella eu rôl ofalu neu fynediad i gyfleusterau neu sesiynau a fydd yn cefnogi eu hiechyd corfforol neu feddyliol.

Sesiynau cymorth cymheiriaid oedd y gweithgaredd a amlygwyd amlaf a gafodd effaith gadarnhaol ar ofalwyr gydag un gofalwr yn nodi, "Rwyf wedi cael mwy o help gan y grŵp nag unrhyw le arall" ac un arall yn dweud bod mynychu grŵp cyfoedion i gyfoedion wedi rhoi "ymdeimlad o berthyn a dealltwriaeth iddynt heb unrhyw farn." ac un arall gofalgar yn dweud yn syml "mae cefnogaeth gan gymheiriaid yn anhygoel ac fe achubodd fy mywyd a'm pwyll."

Mae hyn yn cyd-fynd â'r thema o gefnogaeth fwy rhagweithiol mewn cefnogaeth yn y gymuned gan fod gofalwyr yn elwa mwy oddi wrth ei gilydd na'r sesiynau a drefnir ar gyfer eu hadloniant.

Mae gwahaniaeth amlwg rhwng y berthynas sydd gan ofalwr â'r person y mae'n gofalu amdano ac a yw wedi cael mynediad at gymorth yn y gymuned. Mae traean o ofalwyr sy'n gofalu am blentyn (34%) wedi cyrchu cymorth yn y gymuned o gymharu â chwarter y gofalwyr sy'n gofalu am bartner (25%) a 22% o bobl sy'n gofalu am riant.

Gellir gweld yr un gwahaniaeth rhwng gofalwyr mewn cyflogaeth lle mai dim ond 21% sydd wedi mynychu sesiynau o gymharu â 28% o ofalwyr di-waith. Mae hyn er bod mwy o ofalwyr mewn cyflogaeth yn gwybod am y sesiynau hyn 61% o gymharu â 55% o ofalwyr nad ydynt mewn cyflogaeth.

Asesiadau Anghenion Gofalwyr

Nid oedd bron i draean (30%) o ofalwyr a gwblhaodd arolwg Track The Act yn ymwybodol o beth oedd Asesiad Anghenion Gofalwyr cyn cwblhau'r arolwg, er gwaethaf y ffaith bod gan awdurdodau lleol ddyletswydd i hyrwyddo Asesiadau Anghenion Gofalwyr ers 2016 pan ddaeth y Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant. - daeth Deddf Bod (Cymru) 2014 i rym. Mae'r ystadegyn brawychus hwn yn dangos bod gormod o ofalwyr o hyd nad ydynt yn gwybod eu hawliau sylfaenol yng Nghymru.

Mae llai na hanner y gofalwyr (43%) wedi derbyn Asesiad Anghenion Gofalwyr ers i'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant ddod i rym ym mis Ebrill 2016 a dim ond 6% o ofalwyr a gafodd Asesiad Anghenion Gofalwyr rhwng Ebrill 2023 a Mawrth 2024.

Mae'n destun pryder bod y nifer hwn yn llai nag yn 2020 pan oedd 8% o ofalwyr wedi derbyn Asesiad Anghenion Gofalwyr yn y 12 mis blaenorol ac yn 2019 pan oedd 15% o ofalwyr wedi derbyn Asesiad Anghenion Gofalwyr yn y 12 mis diwethaf.

O'r rhai nad ydynt wedi cael Asesiad Anghenion Gofalwyr, dim ond 5% oedd yn credu nad oedd angen un arnynt gan fod ganddynt ddigon o gefnogaeth, tra nad oedd 20% yn meddwl y byddai eu rôl gofalu neu eu hamgylchiadau personol yn eu gwneud yn gymwys ar gyfer unrhyw beth o Asesiad Anghenion Gofalwyr.

Beth yw Asesiad Anghenion Gofalwyr?

Asesiad Anghenion Gofalwyr yw'r broses lle mae gofalwr o bosibl yn cael cymorth statudol drwy'r awdurdod lleol i gefnogi ei rôl ofalu.

Nid oedd bron i draean (30%) o ofalwyr yn ymwybodol o Asesiadau Anghenion Gofalwyr wrth gwblhau'r arolwg

Mae llai na hanner y gofalwyr (43%) wedi derbyn Asesiad Anghenion Gofalwyr ers i'r Ddeddf ddod i rym

Felly, gan ddiystyru chwarter y gofalwyr sydd wedi datgan Asesiad o Anghenion Gofalwr nad yw'n briodol ar eu cyfer, mae hynny'n dal i olygu mai dim ond 8% o'r rhai a allai elwa o Asesiad Anghenion Gofalwyr a gafodd un yn y flwyddyn galendr Ebrill 2023 i Fawrth 2024.

Yn fwy pryderus, mae 16% wedi'u dadrithio gymaint ag Asesiadau Anghenion Gofalwyr nad ydynt yn meddwl eu bod yn helpu gofalwyr ac nid yw 15% arall yn meddwl y byddai Asesiad Anghenion Gofalwyr yn eu helpu gyda'u rôl ofalu.

Mae'r cyfuniad hwn o ofalwyr nad ydynt yn gwybod am Asesiadau Anghenion Gofalwyr (30%) a'r rhai sy'n gwybod eu bod yn cael eu hannog i beidio â rhyngweithio â'r broses (31%) fwy na 10 gwaith yn uwch (61%) na'r rhai a gafodd asesiad. (6%).

Mae'r ganran gyfyngedig o ofalwyr yn golygu bod ychydig llai na'n maint sampl lleiaf o 50 o ofalwyr wedi cwblhau'r cwestiynau ar gynnal Asesiad Anghenion Gofalwyr. Rydym wedi cynnwys dadansoddiad o'r hyn y mae gofalwyr wedi'i ddatgan ond rydym yn ymwybodol bod y sampl gyfyngedig yn creu mwy o siawns o anghysondebau.

Derbyniodd dwy ran o bump o ofalwyr (40%) Asesiad Anghenion Gofalwyr o fewn mis o ofyn am neu gael cynnig Asesiad Anghenion Gofalwyr, 18% rhwng 1 a 3 mis, 9% rhwng 3 a 6 mis a 32% yn fwy na 6 mis. Hyd yn oed gyda maint cyfyngedig y sampl, mae hyn yn dangos nad yw'r broses Asesu Anghenion Gofalwyr yn digwydd mewn modd amserol yn aml, sy'n gwaethygu pryderon gofalwyr am y broses.

Pan ofynnwyd iddynt beth a drafodwyd yn eu hasesiad, gofynnwyd i 48% pa gymorth oedd ei angen arnynt i barhau i weithio, dywedodd 39% y gofynnwyd iddynt a oeddent yn fodlon neu a oeddent yn gallu parhau i ofalu, a dywedodd 30% y siaradwyd â hwy am y gweithgareddau yr oeddent am eu gwneud. gwneud y tu allan i ofalu.

Mae'r ffigurau hyn yn peri pryder gan fod y gofalwyr a dderbyniodd Asesiad Anghenion Gofalwyr wedi nodi'n gryf bod y drafodaeth yn ymwneud yn bennaf â'r person y maent yn gofalu amdano a'i anghenion yn hytrach nag anghenion y gofalwr. Dywedodd un gofalwr "Roedd yn ymwneud â sut y gallai fy mab gael hwn neu'r llall. Ni feddylodd sut y gallwn i'w cael yno" tra dywedodd un arall "Yna'n ofnadwy gan eich bod chi'n meddwl y bydd rhywun yn gwranddo arnoch chi ac yn cael cefnogaeth briodol...mae pa mor anghywir yn dibynnu ar y person rydych chi'n ei gael".

Mae'n bosibl bod y gofalwyr hyn wedi cael asesiadau ar y cyd â'r person y maent yn gofalu amdano ond dylai fod lle o hyd o fewn y mathau hyn o asesiadau i wrando a deall angen y gofalwr. O dan Ddeddf 2014, mae gan ofalwyr hawl gyfreithiol i asesiad o'u hanghenion eu hunain yn eu rhinwedd eu hunain.

Teimlai mwyafrif y gofalwyr (73%) eu bod yn cael eu clywed yn rhannol o leiaf pan roddwyd eu Hasesiad o Anghenion Gofalwr iddynt gyda dros hanner (53%) yn dweud bod y broses asesu yn ddefnyddiol ar gyfer gwella eu rôl ofalu trwy wneud y broses yn unig.

Derbyniodd un rhan o bump o ofalwyr (21%) becyn cymorth ar ôl cael Asesiad Anghenion Gofalwyr gyda phumed arall (21%)

parhau â'u pecyn cymorth. Yn ddiddorol, gwrthododd 17% becyn cymorth gan nad oeddent yn meddwl ei fod yn diwallu eu hanghenion. Dywedwyd wrth 38% nad oeddent yn gymwys ac fe'u cyfeiriwyd at gymorth yn y gymuned ac ni chlywodd 3% unrhyw beth yn ôl ar ôl cael asesiad.

Mae'r dystiolaeth a ddarparwyd gan ofalwyr, p'un a ydynt wedi cynnal Asesiad o Anghenion Gofalwyr ai peidio, yn awgrymu'n gryf nad yw'r broses hon yn gweithio fel y'i bwriadwyd ac fe'i nodir yn y Ddeddf, ar gyfer gofalwyr. Mae gormod o ofalwyr yn cael eu difreinio gan y broses a diffyg buddion canfyddedig a allai ddeillio ohonynt. Mae angen ystyried proses adolygu sylweddol ac, yn fwyaf tebygol, diwygio sylweddol er mwyn mynd i'r afael â'r system hollbwysig hon.

Dyfodol Asesiadau Anghenion Gofalwyr

Fe wnaethom ofyn i ofalwyr beth oedd eu barn nhw y dylai dyfodol Asesiadau Anghenion Gofalwyr fod a beth ellid ei wneud i'w gwella.

Credai'r mwyafrif (80%) y dylai'r system bresennol o unrhyw un sydd ag angen cymorth neu a allai fod angen cymorth fod yn gymwys ar gyfer Asesiadau Anghenion Gofalwyr. Roedd rhai gofalwyr o'r farn y dylid blaenoriaethu Asesiadau Anghenion Gofalwyr ar gyfer y bobl â'r angen mwyaf (15%). Y sylw mwyaf ysgrifenedig oedd y dylid ail-fuddsoddi Asesiadau Anghenion Gofalwyr i dalu gofalwyr yn uniongyrchol i ddarparu gofal.

Pan ofynnwyd iddynt beth ddylai fod yn flaenoriaeth ar gyfer Asesiadau Anghenion Gofalwyr, y tri ateb mwyaf cyffredin oedd ymchwilio i iechyd meddwl a darparu ar ei gyfer, edrych ar ba gymorth y gallai fod ei angen ar ofalwr i gynnal ei rôl ofalu ac ymchwilio i ofalwr a darparu cymorth ar ei gyfer. Iechyd corfforol gyda mwy na hanner y gofalwyr yn nodi bod y rhain yn flaenoriaeth.

Roedd mwyafrif y gofalwyr hefyd yn cael ei ystyried yn bwysig gan y mwyafrif o ofalwyr pa mor ddwys yw rôl ofalu, a ydynt yn fodlon ac yn gallu parhau i ofalu a sut i gael mynediad at ofal seibiant. Yn gadarnhaol, mae hyn yn cyd-fynd ag ethos y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant a dylai pob un gael ei gynnwys mewn Asesiad o Anghenion Gofalwyr.

Fodd bynnag, y sylwebaeth aruthrol oedd bod y rhain i gyd yn ddibwrpas os nad oes adnoddau ar gyfer y gefnogaeth a nodir yn y cwestiynau hyn. Dywedodd un gofalwr “Mae'r uchod i gyd yn bwysig, ond, pan fydd anghenion yn cael eu nodi, mae eu hangen arnynt cael ei ategu gan gynllun ac adnoddau.” tra bod un arall wedi gwneud y pwynt “Mae angen iddo fod yn gyfannol ac wedi'i ariannu'n gywir.”

Tynnodd eraill sylw at y ffaith bod angen i gefnogaeth fod yn barhaus fel y dangoswyd gan ofalwr gan ddweud “dylai cefnogaeth barhau mewn gwirionedd nid dim ond 6 sesiwn cwnsela a dywedasant fod cefnogaeth cymheiriaid yn cyfarfod ychydig o drefi i ffwrdd os gallwch chi gyrraedd yno. Ni chynigiwyd gweithiwr cymorth i mi hyd yn oed ar ôl y cwnsela”.

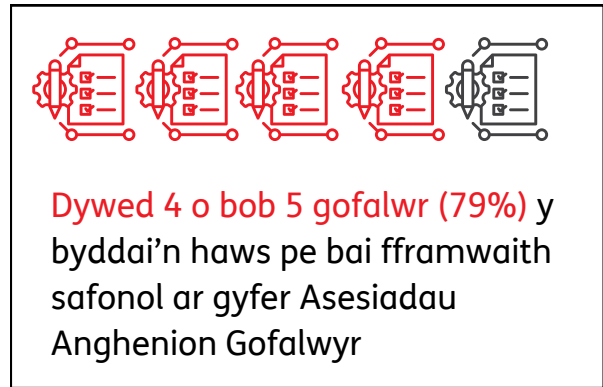
Gofynasom hefyd i ofalwyr a ddylai fod fframwaith safonol ar gyfer Asesiadau o Anghenion Gofalwyr ac, os felly, sut olwg ddylai fod ar hwnnw. Dywedodd 79% y byddai'n haws pe bai fframwaith gyda'r mwyafrif (62%) yn dweud y byddai'n haws gwybod a ddylent wneud un os oeddent yn gwybod a oeddent yn gymwys am gymorth. Dywedodd yr 17% arall yr hoffent weld y loteri cod post yn dod i ben.

Fel y dywedodd un gofalwr mor fedrus “Mae'n rhyfedd iawn gwneud cais am ryw beth nad oes gennych unrhyw syniad beth y gallech ei gael. A fyddech chi'n gwneud hyn am gerdyn credyd?” tra dywedodd un arall yn syml “Byddai'n egluro beth oedd fy anghenion ac ni fyddai'n codi fy nisgwyliaidau.” Adleisiwyd y teimlad hwn drosodd a throsodd gydag eraill yn codi'r pwynt am wahaniaeth daeryddol ymhellach drwy ddweud “Pe bai'n safoni yna byddem yn gwybod pa gymorth sydd ar gael ni waeth ble rydym yn byw” tra bod eraill yn gweld yr angen am fframwaith safonol i drosglwyddo i fframwaith mwy safonol. ymagwedd wedi'i theilwra drwy ddweud “Er y dylai fod yn fframwaith safonol, byddai'n ddefnyddiol pe bai Asesiadau Anghenion Gofalwyr yn seiliedig ar amgylchiadau unigryw yn ogystal, felly nid oes dim yn cael ei ddiystyru mor anhygyrch â bod o ardal wahanol neu'n anghymwys oherwydd diffyg cyfarfod. un rheol”.

O'r 21% o ofalwyr nad oedd yn meddwl y dylai fod fframwaith, roedd y mwyafrif helaeth yn credu bod gofalu (19%) yn rhy unigryw i'w roi o dan fframwaith.

Y newid mwyaf y mae gofalwyr ei eisiau yw teimlo y bydd y broses yn werth chweil. Adleisiodd llawer o ofalwyr y sylw hwn “Pe bawn i'n gwybod y gallwn i gael cymorth byddwn i'n [cael] asesiad. Mae gwneud cais am help a chael gwybod na yn peri cymaint o ddifrod i'r enaid.” Er bod llawer o bobl eraill yn meddwl am Asesiadau Anghenion Gofalwyr fel “ymarfer papur” fel y'i crynhoir gan y dyfyniad hwn “Nid ymarfer ar bapur yn unig mohono a gwastraff amser llwyr. Mae ALLau yn ddigon bodlon i ofalwyr

barhau yn eu rolau heb gefnogaeth gan ei fod yn arbed miloedd o bunnoedd y flwyddyn iddynt.”

Bu'r rhan fwyaf o ofalwyr hefyd yn myfyrio ar fersiwn o sylw'r gofalwr hwn o “Dylai'r cyfan fod yn seiliedig ar gymorth cymorth realistig sydd ar gael mewn gwirionedd” a bwysleisiwyd gan brofiad gofalwr arall “Byddwn yn cael asesiad os byddaf yn gwybod y byddwn yn cael yr help sydd ei angen arnom. Dywedodd fy asesiad blaenorol y dylem gael gofalwr i ddod i helpu fy mab a merch i roi seibiant i mi fy hun a fy ngŵr, fodd bynnag nid oeddem byth yn gallu dod o hyd i unrhyw un i lenwi'r swydd hon ac nid oedd yr awdurdod lleol yn ddefnyddiol ychwaith. yr unig beth yr oedd ei angen arnom mewn gwirionedd sydd heb ddigwydd erioed felly nid oes pwynt gwneud hynny eto.”

Mae'r holl dystiolaeth yn awgrymu bod dyfodol Asesiadau Anghenion Gofalwyr yn profi'n ddefnyddiol i ofalwyr. I wneud hynny, mae angen i'r broses fod yn llai amwys a chael diffiniad clir o'r hyn sy'n bosibl ac nad yw'n bosibl o ran cymorth statudol. Nid yw colli hyder mewn Asesiadau Anghenion Gofalwyr ond yn mynd i lesteirio'r cymorth sydd ei angen ar ofalwyr a chynyddu nifer y sefyllfaoedd o argyfwng sydd â chost gyffredinol uwch i awdurdodau lleol, iechyd ac, yn bwysicaf oll, gofalwyr eu hunain.

Ceisiadau am wybodaeth

Gofynnodd Gofalwyr Cymru am wybodaeth gan bob un o'r 22 Awdurdod Lleol, y 7 Bwrdd Iechyd a Llywodraeth Cymru ym mis Mehefin 2024. Cynlluniwyd y ceisiadau hyn i oleuo sut mae'r cyrff allweddol hyn yn gweithredu hawliau gofalwyr o dan y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant, gan nodi arferion da ac arloesol eisoes a'r heriau y mae'r cyrff hyn yn eu hwynebu wrth roi eu hawliau i ofalwyr di-dâl.

Darparodd 17 o'r 22 Awdurdod Lleol, pob un o'r 7 Bwrdd Iechyd a Llywodraeth Cymru wybodaeth i ni. Hoffai Gofalwyr Cymru ddiolch i bawb a roddodd y mewnwelediadau hyn ac mae pob ymateb ar gael i'w ddarllen yn llawn ar wefan Gofalwyr Cymru.

Gofynnwyd am y wybodaeth ar gyfer y cyfnod Ebrill 2023 i Fawrth 2024. Mae'r holl wybodaeth a dderbyniwyd gan Gofalwyr Cymru wedi'i chyflwyno fel y'i dehonglir gan bob corff. Nid oedd yr ymatebion mewn fformat safonol a defnyddiwyd methodolegau gwahanol, fel y'u dehonglwyd gan y corff a ymatebodd. Pan fo angen, mae rhywfaint o ddata wedi'i gyfuno. Bydd hyn yn cael ei ddiffinio'n glir yn y dadansoddiad.

Awdurdodau Lleol

Beth ofynnodd Gofalwyr Cymru?

Mae Gofalwyr Cymru yn Awdurdodau Lleol y cwestiynau canlynol;

Adran 1: A allwch chi ddweud wrth Ofalwyr Cymru:

Disgrifiwch siwrnai safonol gofalwr di-dâl yn ardal eich awdurdod lleol o'r dynodiad hyd at Asesiad Anghenion Gofalwr. Os yw hwn wedi'i fodlu yn eich awdurdod lleol, mae croeso i chi rannu hwn gyda ni. Ym mha ffyrdd y gall gofalwyr di-dâl dderbyn gwybodaeth a chynghor gan eich awdurdod lleol a faint o ofalwyr di-dâl a gafodd wybodaeth a chynghor drwy'r ffynonellau hyn?

Pa hyfforddiant a datblygiad sy'n ymwneud â gofalwyr y mae staff sy'n cefnogi gofalwyr di-dâl yn ei gael a faint o staff sydd wedi cael mynediad at hyfforddiant a datblygiad sy'n ymwneud â gofalwyr? Gallai hyn gynnwys gwasanaethau cwsmeriaid, gweithwyr cymdeithasol/OTs, timau gofalwyr, timau tai ac ati.

Faint o swyddi cyfwerth ag amser llawn oedd ar gael ac a oedd yn gallu cynnal Asesiadau o Anghenion Gofalwyr yn eich awdurdod lleol a/neu a ariennir gan eich awdurdod lleol?

Faint o Asesiadau Anghenion Gofalwyr sydd wedi'u cynnal yn ardal eich awdurdod lleol? Diffiniwch gyfanswm yr Asesiadau Anghenion Gofalwyr a faint oedd yn annibynnol a faint oedd yn rhan o asesiad anghenion anabledde cyfunol.

Ar gyfartaledd, faint o amser gymerodd Asesiad o Anghenion Gofalwyr yn eich awdurdod lleol, o'r atgyfeiriad i'r adeg pan oedd gofalwyr yn cael gwybod am ganlyniad eu hasesiad?

O fewn y cyllidebau perthnasol ar gyfer 2023-24, faint o Asesiadau o Anghenion Gofalwyr y gellid eu cynnal yn ddamcaniaethol bob blwyddyn galendr yn ardal eich awdurdod lleol? (Rydym yn deall y gallai hwn fod yn amcangyfrif)

Faint o ofalwyr di-dâl oedd yn cael pecyn cymorth neu daliadau uniongyrchol? Os yn bosibl, rhannwch rhwng lle mae gofalwr wedi'i gynnwys fel rhan o becyn cymorth person anabl a lle mae gofalwr yn cael cymorth yn ei rinwedd ei hun. Beth yw cost pecyn cymorth cyfartalog neu daliad uniongyrchol dros flwyddyn ariannol i ofalwr di-dâl?

Adran 2: A allwch chi ddweud wrth Ofalwyr Cymru:

Pa wasanaethau newydd ar gyfer gofalwyr di-dâl a gomisiynwyd ac a ddarparwyd gan yr awdurdod lleol yn y flwyddyn ariannol Ebrill 2023 i Fawrth 2024?

1. Pa wasanaethau parhaus ar gyfer gofalwyr di-dâl a barhaodd i gael eu hariannu a'u darparu gan yr awdurdod lleol yn y flwyddyn ariannol Ebrill 2023 i Fawrth 2024?

Darparwch enghreifftiau a sut mae'r rhain wedi cefnogi gofalwyr di-dâl fel y gallwn rannu arfer da.

Adran 3:

Ar hyn o bryd mae bwlch rhwng dyheadau'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant ynghylch gofalwyr di-dâl sy'n derbyn gwybodaeth, cyngor a chefnogaeth a realiti gofalwyr yn derbyn hyn. Rydym yn deall bod hyn oherwydd amrywiaeth o resymau. Sut ydych chi'n meddwl y gellid cau'r bwlch ac yn fwy penodol, beth fyddai'n helpu eich awdurdod lleol i wneud hyn?

Mae'r atebion i'r cwestiynau hyn wedi'u hymgorffori i adlewyrchu'r arolwg gofalwyr mor agos â phosibl.

Taith Gofalwr

Rhoddodd pob un o'r 17 Awdurdod Lleol a ymatebodd i'n cwestiynau ymatebion manwl ynghylch sut mae gofalwyr yn teithio drwy dderbyn gwybodaeth, cael cyngor ac, os oes angen, y broses o gael cymorth yn eu hardal.

Roedd yn galonogol gweld pob un o'r 17 Awdurdod Lleol yn cydnabod yn weithredol y gall gofalwyr ddod i mewn i'r system mewn myrdd o ffyrdd gan gynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i, hunangyfeirio, cyfeirio gan weithwyr proffesiynol o'r maes iechyd, y trydydd sector neu eu timau awdurdod lleol a thrwy gyfrwng penodol. timau gofalwyr. At hynny, mae natur agored y dulliau hyn a'r ddealltwriaeth y gall fod angen bwydo gofalwyr i mewn i'r system ar wahanol adegau hefyd yn dangos ymagwedd gadarnhaol sy'n cael ei harwain gan ofalwyr ar draws y sector.

Mae'n galonogol bod pob Awdurdod Lleol yn gweithio gyda'r trydydd sector i raddau mwy neu lai i gefnogi eu gwasanaethau gwybodaeth a chyngor ac mae arfer da sylweddol yn digwydd ym maes cydgyhyrchu i wella eu gwasanaethau gyda Merthyr Tudful a Thorfaen yn gweithio'n uniongyrchol gyda gofalwyr yng Nghymru. eu hardal i wella gwasanaethau. Yn fras, roedd gofalwyr hefyd yn dilyn llwybr generig tebyg trwy bob system.

Mae pob Awdurdod Lleol yn dilyn system o wybodaeth sy'n arwain at leoedd penodol i dderbyn cyngor sydd, yn ei dro, yn arwain at gynnig mynediad i gymorth cymunedol am y tro cyntaf i ofalwyr a'r posibilrwydd o Asesiad Anghenion Gofalwyr a chymorth os yw'n briodol.

Fodd bynnag, mae pob system Awdurdod Lleol penodol yn dra gwahanol o ran pwy sy'n berchen ar yr elfennau unigol o gymorth i ofalwyr a'r derminoleg a ddefnyddir wrth lywio'r system.

Er enghraifft, mae Blaenau Gwent yn rhedeg y gwasanaeth cyfan yn fewnol a'i dîm gwybodaeth a chyngor yw'r brif uned i ddarparu gwybodaeth a chyngor i ofalwyr, a drosglwyddir i'r tîm gwasanaethau cymdeithasol oedolion neu blant os oes angen Asesiad o Anghenion Gofalwyr.

Mae hyn yn dra gwahanol i Sir Ddinbych lle mai eu tîm pwynt mynediad sengl yw'r prif le i dderbyn gwybodaeth ond mae cyngor ac Asesiadau Anghenion Gofalwyr yn cael eu trosglwyddo i Wasanaeth Gwybodaeth Gofalwyr Gogledd Ddwyrain Cymru (NEWCIS) felly'n cael eu trin, trwy gontract, gan bartner trydydd sector. Mae gan Sir Gaerfyrddin gwmni preifat dan berchnogaeth lwy'r 'Lleasant Delta' sy'n rhedeg y wybodaeth, y cyngor a'r cymorth ar gyfer pob maes o ymholiadau i'r cyngor ond sy'n trosglwyddo'r angen am Asesiad Anghenion Gofalwyr yn ôl i'r tîm gwaith cymdeithasol canolog i'w weithredu.

Mae'r iaith a ddefnyddir dros y cyfnodau gwahanol hefyd yn amrywio'n fawr. Mae gan rai cynghorau 'Sgwrs Beth sy'n Bwysig' sy'n cael ei ystyried yn rhan gyntaf Asesiad Anghenion Gofalwyr tra bod eraill yn ystyried hyn yn gam cyn cael eu cyfeirio at Asesiad Anghenion Gofalwyr. Er bod prosesau swyddogaethol debyg, mae'r arolwg gofalwyr yn dangos yn glir bod hyn wedi achosi dryswch ynghylch a ydynt wedi cael Asesiad Anghenion Gofalwyr ai peidio.

Nid oes gan Gynhalwyr Cymru unrhyw achos i awgrymu bod unrhyw un o'r systemau hyn yn fwy neu'n llai effeithiol nag unrhyw systemau eraill. Y pryder yw'r dryswch a achosir gan y cymysgedd o derminoleg a phartneriaethau y mae'n rhaid i ofalwyr eu deall i fod yn hyderus yn y systemau hyn.

Mae Gofalwyr Cymru yn eirioli'n gryf dros derminoleg gyffredinol safonol i'w chymhwyso i'r daith ofalu a fyddai'n grymuso gofalwyr i ddilyn a deall yn well ble maen nhw ar eu taith ofalu gyda'r Awdurdod Lleol. Bydd hyn yn helpu gofalwyr i ddeall pwy i gysylltu â nhw pan fydd eu rolau gofalu yn newid a meithrin hyder yn y system. Ni ddylai terminoleg o'r fath amharu ar allu Awdurdodau Lleol i weinyddu eu prosesau yn eu dull dewisol ond yn hytrach symleiddio'r geiriad er hwylustod. Dylai hyn gael ei gyd-gynhyrchu gan Lywodraeth Cymru ochr yn ochr ag Awdurdodau Lleol, partneriaid yn y trydydd sector a gofalwyr er mwyn cael y canlyniad mwyaf cadarnhaol.

Gwybodaeth a chyngor

Mae'r dystiolaeth a ddarparwyd gan Awdurdodau Lleol yn dangos bod craidd cryf i'w gallu i ddarparu gwybodaeth a chyngor unwaith y bydd gofalwr yn cael gwybod am y gwasanaethau sydd ar gael. Mae'r rhan fwyaf o gynghorau yn gallu darparu ystadegau allweddol pan fydd gofalwr mewn cysylltiad â'u timau sylfaenol ac roedd y rhan fwyaf yn gallu cofnodi nifer y gofalwr sy'n cael gwybodaeth a chyngor pan gysylltodd gofalwr â phartneriaid contract neu drydydd sector.

Mae nifer o ardaloedd Awdurdod Lleol gan gynnwys ond heb fod yn gyfyngedig i Sir Fynwy, Rhondda Cynon Taf a Wrecsam yn darparu gwybodaeth barhaus trwy gylchlythyron uniongyrchol neu e-byst tra bod pob un yn cynnal digwyddiadau sy'n estyn allan i ofalwyr yn y gymuned.

Mae peth arloesi cadarnhaol iawn i ddarparu'r wybodaeth gywir i ofalwyr. Darparodd Casnewydd a Sir Benfro 617 a 511 o becynnau gwybodaeth yn eu tro ar gyfer gofalwr a ofynnodd am wybodaeth fel bod gan ofalwyr set o adnoddau i fynd ohonynt ar ddechrau eu taith ofalu gydnabyddedig. Mae Sir Ddinbych wedi ymgorffori nodi a chefnogi gofalwyr di-dâl fel rhan o'i rhaglen cynnig cyffredinol ar ymyrraeth gynnar ac atal.

Mae integreiddio â gwasanaethau trydydd sector hefyd yn uchafbwynt gyda llawer yn gweithio gydag un neu fwy o wasanaethau partner i ddarparu lle arall i ofalwyr gael gwybodaeth.

Mae hyn yn cefnogi'n gryf yr arolwg gofalwyr lle'r oedd 74% o ofalwyr a dderbyniodd gyngor gan awdurdodau lleol o'r farn bod y cyngor a roddwyd iddynt yn rhannol ddefnyddiol o leiaf, tra bod 88% o ofalwyr a gafodd gyngor gan elusennau gofalwyr lleol yn gweld y cyngor yn rhannol ddefnyddiol o leiaf.

Fodd bynnag, mae'r niferoedd a ddarperir gan Awdurdodau Lleol hefyd yn pwysleisio nad yw llawer o ofalwyr yn cyrraedd y cam lle maent yn cael gwybodaeth a chyngor. Er enghraifft, roedd gan Dîm Gofalwyr a Chymunedol craidd Ceredigion dros 1,300 o ymholiadau ac aelodaeth i'w Gwasanaeth Gwybodaeth i Ofalwyr o 2219. Hyd yn oed os yw'r rhain i gyd yn ofalwyr unigryw, dim ond hanner (48%) y gofalwyr di-dâl yn y sir yw hyn o gymharu â 2021 niferoedd cyfrifiad.

Ailgadarnheir hyn gan ymweliadau tudalen â thudalennau gofalwyr ar wefannau. Adroddodd Caerdydd gyfanswm o 1,543 o ymweliadau, adroddodd Conwy 874 o ymweliadau unigryw ac adroddodd Casnewydd am 4,324 o drawiadau gwe. Gan ganiatáu i'r rhain fod yn ymweliadau unigryw, byddai hyn yn 3% o boblogaeth gofalwyr Caerdydd (yn ôl cyfrifiad 2021), 8% o boblogaeth gofalwyr Conwy a 29% o boblogaeth gofalwyr Casnewydd.

Er ein bod yn nodi rhai allgleifion i hyn, fel Sir y Fflint, byddai ei ymweliadau gwefan, pe baent i gyd yn unigryw, yn dod i gyfanswm o 107% o boblogaeth gofalwyr Sir y Fflint. Fodd bynnag, roedd hyn trwy wefan NEWCIS lle mae llawer mwy o dudalennau o wybodaeth a chyngor felly mae'r nifer hwn yn debygol o fod yn fwy rhanadwy fesul defnyddiwr na gwefannau Awdurdodau Lleol gyda thudalennau cyfyngedig.

Pwysleisiodd y rhan fwyaf o Awdurdodau Lleol na ellir monitro cyfanswm y rhyngweithiadau gan na ellir mesur rhyngweithiadau a wneir gan weithwyr proffesiynol eraill sy'n rhyngweithio â gwybodaeth Awdurdodau Lleol. Fodd bynnag, mae hyn yn annhebygol iawn o wneud iawn am y diffyg rhwng nifer y gofalwyr a'r angen am wybodaeth a chyngor.

Mae cwestiynau hefyd ynghylch pam y gall rhai Awdurdodau Lleol gofnodi cyswllt â gofalwyr ar y pwynt cyswllt cyntaf â staff awdurdodau lleol a pham na all rhai wneud hynny.

Mae'n gadarnhaol gweld bod llawer o Awdurdodau Lleol wedi cynnwys hyn fel gweithdrefn safonol ym mhob ymholiad pwynt cyswllt cyntaf ond dylai hyn fod yn gyffredinol gan ei fod yn rhagofyniad i ddeall y boblogaeth ofalgar ym mhob ardal a'r angen ariannol posibl i gefnogi gofalwyr wrth symud ymlaen.

O gymharu ag adnoddau gwybodaeth a chyngor cyn-bandemig, mae'r ddarpariaeth bresennol i gefnogi gofalwyr yn sylweddol gryfach gyda mwy o ofalwyr yn debygol o elwa ar ôl ymgysylltu ag Awdurdod Lleol. Fodd bynnag, mae angen gwneud mwy i godi ymwybyddiaeth ac i gael gwybodaeth pwynt cyntaf i fwy o leoedd.

Hyfforddiant

Roedd yn graff i weld pa gyfleoedd hyfforddi sydd ar gael gan Awdurdodau Lleol i'w staff a sut. Roedd yn arbennig o galonogol gweld cyfleoedd hyfforddi mewnol ac allanol yn cael eu hyrwyddo'n weithredol i'r pwynt cyswllt cyntaf yn ogystal â rolau penodol i ofalwyr.

Mae hyn yn cynnwys hyfforddiant 'Gweithiwr Cymdeithasol' Gofalwyr Cymru fel rhan o'n prosiect Ymwybyddiaeth o Ofalwyr mewn partneriaeth ag Ymddiriedolaeth Gofalwyr Cymru y mae 15 o'r 17 Awdurdod Lleol wedi'i hyrwyddo'n uniongyrchol i'w staff.

Roedd hefyd yn ddiddorol gweld sut mae ymwybyddiaeth gofalwyr a lles gofalwyr hefyd wedi'u hymgorffori mewn hyfforddiant ac ymgysylltu nad yw'n benodol i ofalwyr. Er enghraifft, amlygodd Conwy sut roedd eu tîm gofalwyr yn cysylltu â'r Tîm Adnoddau Cymunedol i gefnogi staff yn y gymuned ar fusnes arall i allu darparu cefnogaeth sylfaenol.

Mae llawer o'r datblygiadau arloesol hyn yn debygol o gynyddu ymwybyddiaeth gyffredinol staff ar draws yr holl Awdurdodau Lleol a datblygiad cadarnhaol i ofalwyr.

Gwasanaethau yn y gymuned

Mae amrywiaeth eang o gymorth craidd ac arloesol yn cael ei ddarparu gan gynghorau yn y gymuned p'un a yw'n cael ei gynhyrchu gan dimau Awdurdodau Lleol neu mewn partneriaeth neu'n contractio partneriaid trydydd sector.

Dylid canmol y cofleidiad hwn o amcan craidd y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant i ddarparu gwasanaethau ataliol cyn i ofalwr gyrraedd pwynt argyfwng.

Mae rhai o'r uchafbwyntiau arloesi yn cynnwys Sir Gaerfyrddin, Ceredigion a Sir Benfro yn gweithio gydag Age Cymru Dyfed i lansio eu rhaglen 'Cysylltu Realiti' lle mae gofalwyr wedi cael cynnig seibiant drwy dechnoleg rhith-realiti, Caerdydd yn creu cynllun peilot gwasanaeth eistedd i archwilio'r cyfleoedd i ofalwyr gymryd rhan egwyl unwaith ac am byth ac Abertawe wedi creu .

dulliau wedi'u targedu i nodi a chefnogi gofalwyr gwrywaidd a gofalwyr o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig yn well.

Mae traws-ddysgu cadarnhaol wedi'i arddangos. Er enghraifft, tynnodd Casnewydd sylw at eu rhaglen seibiannau byr Pontio'r Bwlch Gwent yn seiliedig ar y model llwyddiannus sydd eisoes ar y gweill yng Ngogledd Ddwyrain Cymru a sefydlwyd gan NEWCIS. Mae'r dysgu grŵp hwn yn flaengar iawn ac yn gadarnhaol i'w weld. Roedd Gofalwyr Cymru hefyd yn ymwybodol o ofyn am gyllid ar gyfer gwasanaethau parhaus wrth ofyn am wybodaeth am gymorth cymunedol gan fod cynnal arloesedd i gefnogi gofalwyr yr un mor bwysig â datblygu syniadau newydd.

Roedd hyn yn cynnwys pob Awdurdod Lleol yn ariannu gwasanaethau gwybodaeth a chynngor lleol, yn aml mewn partneriaeth ag elusennau lleol yn ogystal â chronfeydd cymorth sydd mor hanfodol pan fo gofalwyr mewn argyfwng.

Mae yna hefyd arloesiadau blaenorol sydd wedi parhau i gael eu hariannu sy'n dangos ymrwymiad mawr i ofalwyr. Yng Ngwynedd, mae swyddog cefnogi gofalwyr iechyd meddwl, swyddog cefnogi rhieni gofalwyr a'r gwasanaeth dementia gweithredol i gyd yn dal yn eu lle. Mae Torfaen wedi parhau â'u rhaglen hyfforddi gofalwyr gan gynnwys cyrsiau ar gymorth cyntaf, codi a chario a rheoli meddyginiaeth. Yn ddiddorol, mae'r rhaglenni hyn yn cydfynd yn well â'r hyn y mae gofalwyr yn y gofalwr

arolwg eisiau bod yn bresennol fel rhan o gefnogaeth gymunedol sy'n awgrymu, er nad yw wedi'i nodi gan bob Awdurdod Lleol, gynydd mewn cydgynhyrchu rhwng Awdurdodau Lleol a gofalwyr.

Yr hyn a amlygir hefyd yw faint o ofalwyr sy'n colli'r cyfle i gael cymorth yn y gymuned. Mae hyn yn ategu casgliad yr arolwg gofalwyr bod angen gwneud mwy i nodi lle mae gofalwyr yn gyffredin a chael pobl o wybodaeth i gyngor yn fwy cyson.

Asesiad Anghenion Gofalwyr

Gofynnodd Gofalwyr Cymru gyfres o gwestiynau ar weithrediad, y gallu i ddarparu, y nifer a ddarparwyd a'r cymorth canlyniadol yn deillio o Asesiadau Anghenion Gofalwyr. Hoffem ganmol pa mor agored yr ymatebodd Awdurdodau Lleol.

Prosesau

Mae gan bob Awdurdod Lleol dull gwahanol o ddarparu Asesiad Anghenion Gofalwyr.

Mae gan lawer o Awdurdodau Lleol gan gynnwys Sir Ddinbych a Merthyr Tudful 'gynnig gweithredol' o Asesiad Anghenion Gofalwyr pan fydd gofalwr yn rhoi gwybod i'r Awdurdod Lleol. Mae hyn yn hynod gadarnhaol i'w weld gan fod pwysigrwydd amlygu Asesiadau Anghenion Gofalwyr yn amlwg o'r 30% o ofalwyr o'r arolwg nad oeddent yn ymwybodol o fodolaeth Asesiadau Anghenion Gofalwyr.

Mae nifer sylweddol o Awdurdodau Lleol yn rhannu'r broses yn ddau gam o leiaf. Gellir diffinio hyn fel asesiad cymesur a llawn fel y'i diffinnir gan Geredigion a Rhondda Cynon Taf neu 'Sgwrs Beth sy'n Bwysig' fel y'i diffinnir gan Gasnewydd a Bro Morgannwg.

Mae gwerth amlwg mewn chwalu'r broses er mwyn rhoi mynediad i ofalwyr at gymorth yn y gymuned a chyngor amserol yn gyflymach. Dylai'r dull ataliol hwn olygu bod angen cymorth statudol ar lai o ofalwyr a gall helpu i nodi'r rhai nad ydynt yn gymwys neu nad oes angen cymorth mwy dwys arnynt.

Fodd bynnag, mae pryder nad yw'r camau ychwanegol hyn, fel y pwysleisiwyd yn yr arolwg gofalwyr, wedi'u diffinio'n glir fel casglu gwybodaeth am y cyfleoedd gofal a chyngor yn hytrach na'r asesiad llawn a allai arwain at gymorth statudol uniongyrchol. Mae diogelu terminoleg 'Asesiad o Anghenion Gofalwyr' neu deitl cyfatebol yn allweddol i gynnal hyder gofalwyr yn y system cymorth statudol.

Barn Gofalwyr Cymru yw bod lle i ymgorffori'r camau ychwanegol hyn yn nhaith y gofalwr fel cam unigryw.

Mae pwy sy'n cynnal Asesiad Anghenion Gofalwyr neu'r casglu gwybodaeth cyn Asesiad Anghenion Gofalwyr hefyd yn dra gwahanol ar draws Awdurdodau Lleol.

Mae mwyafrif yr Awdurdodau Lleol gan gynnwys Sir Gaerfyrddin a Thorfaen yn cael eu cyflawni'n bennaf gan eu Timau Gwaith Cymdeithasol priodol. Mae hyn yn ymestyn i bob Awdurdod Lleol sy'n ymwneud ag asesiadau ar y cyd pan fydd angen gofalwr yn cael ei asesu ochr yn ochr â'r person y mae'n gofalu amdano.

Roedd hefyd yn ddiddorol nodi sut y dosbarthwyd Asesiadau Anghenion Gofalwyr o fewn timau gwaith cymdeithasol trwy'r wybodaeth a ddarparwyd gan Rhondda Cynon Taf. Priodolir yr Asesiad Anghenion Gofalwyr trwy gyflwr y person y gofelir amdano. Mae cryn werth yn y dull hwn gan mai dim ond cefnogi dealltwriaeth o'r math a'r graddau o ofal y gall gofalwr fod yn ei ddarparu y gall sgiliau deall y cyflwr ei wneud er bod pryder hefyd y gallai'r dull silwog neu dameidiog hwn arwain at anghysondebau o ran cymorth.

Mae gan rai Awdurdodau Lleol, gan gynnwys Caerdydd, Conwy a Sir Fynwy, dimau gofalwyr penodedig a'u prif rôl yw darparu Asesiadau Anghenion Gofalwyr ochr yn ochr â chymorth gofalwyr eraill yn y gymuned. Tra bod Sir Ddinbych, Sir y Fflint a Wrecsam yn defnyddio'r trydydd sector (NEWCIS) i ddarparu Asesiadau Anghenion Gofalwyr.

Mae gwerth ym mhob un o'r dulliau hyn gan fod tîm pwrpasol Asesu Anghenion Gofalwyr yn mynd i gael mwy o brofiad a chydlyniant boed yn rhan o'r Awdurdod Lleol neu drwy bartneriaeth trydydd sector.

Fodd bynnag, ychydig sydd ag un ffynhonnell o ddarpariaeth Asesiad Anghenion Gofalwyr. Mae gan Ferthyr Tudful, er enghraifft, system fewnol lle mae pob gweithiwr cymdeithasol

ac mae swyddogion adolygu yn gallu cynnal Asesiadau o Anghenion Gofalwyr tra bod eu rôl Cydgysylltydd Cymorth i Ofalwyr yn gallu cymryd "Sgwrs Gofalwr" lle gellir nodi anghenion.

Mae gan bob Awdurdod Lleol hefyd brosesau ar wahân ar gyfer gofalwyr ifanc gyda gweithwyr proffesiynol hyfforddedig sy'n arbenigo mewn gweithio gyda phobl ifanc. Mae hyn yn hynod gadarnhaol gan mai dyma'n amlwg y dull cywir ar gyfer pobl ifanc agored i niwed.

Yn anffodus, adroddwyd rhai arferion gan Awdurdodau Lleol sydd hefyd yn peri pryder.

Mae gofalwyr yn adrodd lefel o borthgadw mewn rhai ardaloedd Awdurdod Lleol pan fyddant yn ceisio cael Asesiad Anghenion Gofalwyr. Gall hyn fod yn sgil-gynnyrch i ofalwyr fod yn aneglur ynghylch y broses.

Er enghraifft, mae Casnewydd yn anfon Cynorthwydd Gwaith Cymdeithasol i gwblhau ‘Sgwrs Beth sy’n Bwysig’ a dim ond ‘os oes angen’ sy’n dod yn Asesiad llawn o Anghenion Gofalwyr. Yn yr un modd, mae Rhondda Cynon Taf yn datgan “Yn SPA, mae asesiad cymesur yn cael ei gwblhau, sy’n nodi’r hyn sy’n bwysig i’r gofalwr di-dâl ac a all gwasanaethau ataliol gyflawni’r canlyniadau hyn, neu a yw’n debygol y bydd angen asesiad anghenion statudol.”

Fel y nodwyd, ni fydd angen Asesiad o Anghenion Gofalwr ac ymyrraeth gynnar ar bob gofalwr, gall casglu data am y gofalwr ac amlygu cymorth yn y gymuned fod yn ddigon i gefnogi gofalwr cyn bod angen cymorth statudol. Fodd bynnag, y gofalwr ac nid yr Awdurdod Lleol sydd i ddewis i ofalwr fynd i Asesiad Anghenion Gofalwr.

Rydym yn cydnabod y gallai hyn fod yn gamgymeriad yn y geiriad wrth geisio dangos taith gofalwr i asesiad. Fodd bynnag, mae’n bwysig cydnabod yr egwyddor sylfaenol bod gallu gofalwyr i gael Asesiad llawn o Anghenion Gofalwyr os dymunant, wedi’i ymgorffori ar draws yr holl gynlluniau a strategaethau gweithredu lleol.

Mae pryder hefyd ynghylch Sir Ddinbych ac Abertawe yn ymgorffori gofalwyr plant dan 18 oed mewn gwasanaethau plant yn hytrach na bod yn rhan o’r tîm oedolion. Er ei bod yn werth cael yr arbenigedd mewn gweithio gyda phobl sy’n deall plant ag anabledd, mae pryder y gallai’r diddordeb naturiol hwn annog pobl i beidio â blaenoriaethu anghenion y gofalwr.

Byddai Gofalwyr Cymru yn croesawu trafodaeth i wybod mwy am y rhesymeg hon, ei manteision a sut mae hyn yn bodloni hawliau gofalwyr.

Mynegwyd pryder hefyd gan ymateb gofalwr ifanc Sir Fynwy lle nododd:

- Os caiff y person ifanc ei atgyfeirio at Weithiwr Asesu Gofalwyr Ifanc a Gofalwyr sy’n Oedolion Ifanc, bydd y gweithiwr yn cael sgwrs gychwynnol gyda’r person ifanc a’i deulu i ganfod
- a) Pwy yw’r oedolyn o fewn y rhwydwaith gofalu, a ble a phwy mae’r cyfrifoldebau gofalu. Os mai oedolyn sy’n gyfrifol am ofalu, bydd asesiad anghenion gofalwr yn cael ei gynnig iddynt (oedolyn).
- b) Os mai person ifanc sy’n gyfrifol am ofalu, cynigir asesiad o anghenion gofalwr

Mae’n bosibl y bydd angen Asesiad Anghenion Gofalwr ar blentyn sy’n darparu gofal, hyd yn oed os yw hyn yn eilaidd i’r gofal a ddarperir gan oedolyn. Efallai mai bwriad y datganiad hwn yw cynnal asesiad mwy cyfannol, sy’n ymgorffori anghenion y teulu cyfan, os canfyddir bod gan oedolyn brif rôl ofalu, a fyddai’n gadarnhaol, ond mae geiriad hwn i’w weld yn amlwg. gan awgrymu mai dim ond un person all fod angen cefnogaeth statudol.

Byddai hyn yn anghydnaws â Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru).

Mae hefyd yn amlwg pa mor gymhleth yw Asesiadau Anghenion Gofalwyr i'w deall o'r tu allan. I lawer o bobl y mae eu rhyngweithio cyntaf â chymorth, mae nifer y tymhorau, gwahanol bobl y gallent eu bodloni a'r gofynion yn debygol o deimlo'n frawychus. Mae hyn yn atgyfnerthu ein pwynt blaenorol bod angen gweithredu terminoleg safonol, gyffredinol.

Gyda'r amheuon hyn wedi'u hamlinellu, mae Gofalwyr Cymru yn dal yn falch o'r broses

a gweithrediad damcaniaethol Asesiadau Anghenion Gofalwyr mewn sefyllfa fwy sylweddol a phroses na chyn y pandemig pan ysgrifennwyd yr adroddiad Track The Act blaenorol.

Cynhwysedd a Chyflenwi Asesiadau Anghenion Gofalwyr

Mae gwahaniaeth sylweddol rhwng nifer y gofalwyr sy'n derbyn Asesiadau Anghenion Gofalwyr a'r boblogaeth ofalgar.

Yn Nhabl 2, rydym yn dangos faint o Asesiadau Anghenion Gofalwyr a roddwyd ac i bwy. Mae hyn yn cael ei gymharu â ffigur cyfrifiad 2021 ar gyfer pob ardal Awdurdod Lleol. Os yw Awdurdod Lleol wedi rhoi un rhif, tybir bod hwn ar gyfer gofalwyr dros 18 oed.

Sir Gaerfyrddin oedd y nifer uchaf o Asesiadau Anghenion Gofalwyr a ddarparwyd gan un ardal Awdurdod Lleol gyda chyfanswm o 1,151 o asesiadau ar draws asesiadau gofalwyr unigol, cyfun a gofalwyr ifanc. Y cyfanswm isaf oedd 13 gan Ferthyr Tudful. Mae hyn yn golygu mai'r Awdurdod Lleol â'r nifer fwyaf o asesiadau a roddwyd yn unig a ddarparodd Anghenion Gofalwyr

Roedd asesiadau ar gyfer 6% o'u poblogaeth gofalwyr a Merthyr Tudful ond yn darparu Asesiadau Anghenion Gofalwyr ar gyfer 0.2% o'u poblogaeth gofalwyr. Ystod o 1 o bob 20 ac 1 o bob 500 o ofalwyr yn cael Asesiad Anghenion Gofalwyr.

Yn nodedig, ailgomisiynodd Sir Gaerfyrddin eu Gwasanaeth Asesu Gofalwyr ym mis Ebrill 2023 ac mae'r gwasanaeth newydd hwn wedi dangos canlyniadau cadarnhaol. Mae hyn yn arbennig o effeithiol o ystyried perfformiad cymharol is ardaloedd awdurdodau lleol eraill.

Fel y nodwyd gan lawer o'r Awdurdodau Lleol, nid oes angen Asesiad Anghenion Gofalwyr ar bob gofalwr. Gan ddefnyddio'r arolwg gofalwyr, gallwn greu dau grŵp cymesur i'w cymharu ar y datganiad hwn. Dywedodd 25% o'r gofalwyr a gwblhaodd arolwg Track The Act nad oedd angen Asesiad Anghenion Gofalwyr arnynt gan nad oedd angen cymorth pellach arnynt.

Tabl 2.1: Nifer yr Aseidiadau Anghenion Gofalwyr fesul sir

Awdurdod Lleol	Nifer y gofalwyr yn ôl y cyfrifiad	Aseidiadau Anghenion Gofalwyr yn cael eu rhoi i oedolion	ar y cyd/ aseidiadau cyfun	Aseidiadau Anghenion Gofalwyr yn cael eu rhoi i blant
Blaenau Gwent	7,240	46	44	74
Penybont	15,310	Amh	Amh	Amh
Caerffili	19,065	Amh	Amh	Amh
Caerdydd	28,995	481	4	Gwybodaeth heb ei nodi
sir Gaerfyrddin	20,385	592	510	49
Ceredigion	7,250	436	Gwybodaeth heb ei nodi	Gwybodaeth heb ei nodi
Conwy	11,630	300	37	38
Denbighshire	10,160	370	Gwybodaeth heb ei nodi	Gwybodaeth heb ei nodi
sir y Fflint	15,265	695	Gwybodaeth heb ei nodi	94
Gwynedd	9,990	52	569	Gwybodaeth heb ei nodi
Ynys Mon	6,745	Amh	Amh	Amh

Tabl 2.2: Nifer yr Asesiadau Anghenion Gofalwyr fesul sir

Awdurdod Lleol	Nifer y gofalwyr yn ôl y cyfrifiad	Asesiadau Anghenion Gofalwyr yn cael eu rhoi i oedolion	ar y cyd/ asesiadau cyfun	Asesiadau Anghenion Gofalwyr yn cael eu rhoi i blant
Merthyr Tydfil	6,205	13	Gwybodaeth heb ei nodi	Gwybodaeth heb ei nodi
sir Fynwy	9,205	147	Gwybodaeth heb ei nodi	16
Castell-nedd Port Talbot	16,560	Amh	Amh	Amh
Casnewydd	14,970	250	Gwybodaeth heb ei nodi	107
sir Benfro	12,885	327	219	55
Powys	13,465	Amh	Amh	Amh
Rhondda Cynon Taf	24,985	279	Gwybodaeth heb ei nodi	129
Abertawe	24,720	409	Gwybodaeth heb ei nodi	27
Torfaen	9,935	150	100	Gwybodaeth heb ei nodi
Bro Morgannwg	12,940	280	Gwybodaeth heb ei nodi	Gwybodaeth heb ei nodi
Wrecsam	12,865	698	11	51

Os cymerir hyn i ystyriaeth, darparodd Sir Gaerfyrddin 8% o Asesiadau Anghenion Gofalwyr i'r rhai y byddai angen un arnynt a darparodd Merthyr Tudful 0.3% o'r Asesiadau Anghenion Gofalwyr i'r rhai y byddai angen un arnynt.

Roedd yna hefyd y 30% o'r rhai na dderbyniodd Asesiad Anghenion Gofalwyr oherwydd nad oeddent yn meddwl y byddent yn ddefnyddiol ar gyfer eu rôl gofalu neu ddim yn ddefnyddiol i ofalwyr o gwbl. Mae hyn, ynghyd â'r grŵp nad oes angen mwy o gymorth arnynt, yn gwneud cyfanswm o 55%. Yn ddiddorol, mae hyn yn cyd-fynd â data Abertawe bod 45% o ofalwyr sy'n cysylltu â nhw yn gofyn am Asesiad Anghenion Gofalwyr. Yn yr achos hwn, darparodd Sir Gaerfyrddin Asesiad Anghenion Gofalwyr i 13% o'r boblogaeth gofalwyr sydd angen Asesiad o Anghenion Gofalwyr a darparodd Merthyr Tudful 0.5% o'r boblogaeth gofalwyr sydd angen Asesiad Anghenion Gofalwyr.

Hyd yn oed gyda'r gostyngiad mwyaf yn y nifer, mae hyn yn dal i olygu mai dim ond 1 o bob 8 gofalwr sy'n cael Asesiad Anghenion Gofalwyr yn ardal yr Awdurdod Lleol a gynhaliodd fwyaf yn y senario achos gorau.

Darparodd Gwynedd hefyd wybodaeth ddiddorol ychwanegol bod eu 621 o asesiadau cyfun wedi'u gwneud ar 3833 o achosion. Mae hwn yn gyflwyniad o 16% i angen cyfradd asesu. Mae hyn braidd yn gymhleth gan fod y rhan fwyaf o'u hasesiadau yn asesiadau ar y cyd ond mae'n rhoi arwydd clir o siawns 1 mewn 7 y bydd rhywun yn cysylltu ac yn cymryd rhan mewn asesiad.

Mae hyn yn dangos yn glir fwlch sylweddol rhwng gweithredu'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant a phrosesau llawn bwriadau da Awdurdodau Lleol a'r hyn y mae gofalwyr yn ei brofi mewn gwirionedd o ran cael mynediad at gymorth.

Dylid nodi cafeatau eraill megis na allai 8 ardal Awdurdod Lleol ymateb gyda ffigurau cywir o ran asesiadau ar y cyd neu gyfunol. Mae hyn yn debygol o olygu bod nifer fach o ofalwyr yn cael cymorth ychwanegol ond mae'n annhebygol iawn y byddai hyn yn effeithio'n sylweddol ar y ffigurau byd-eang hyn.

Mae hefyd yn codi pryder sylweddol ynghylch pam nad yw gofalwyr yn cael eu cofnodi'n gywir mewn rhai Awdurdodau Lleol gan fod Sir Ddinbych, Sir Benfro a Wrecsam wedi dangos arfer da o ran sut y gellir gwneud hyn.

I ddarganfod mwy pam fod cyn lleied o Asesiadau Anghenion Gofalwyr yn digwydd ledled Cymru, fe wnaethom ofyn cwestiynau heriol i'r Awdurdodau Lleol ynghylch beth yw eu gallu damcaniaethol i gyflawni Asesiadau Anghenion Gofalwyr a faint o swyddi cyfwerth ag amser llawn oedd ar gael i ddarparu Asesiadau Anghenion Gofalwyr.

I ddarganfod mwy pam fod cyn lleied o Asesiadau Anghenion Gofalwyr yn digwydd ledled Cymru, fe wnaethom ofyn cwestiynau heriol i'r Awdurdodau Lleol ynghylch beth yw eu gallu damcaniaethol i gyflawni Asesiadau Anghenion Gofalwyr a faint o swyddi cyfwerth ag amser llawn oedd ar gael i ddarparu Asesiadau Anghenion Gofalwyr.

Yn ddealladwy, roedd y rhan fwyaf o Awdurdodau Lleol wedi rhybuddio eu hatebion yn drwm neu ni allent roi ateb o gwbl, ond mae'r rhai a roddodd atebion yn dangos yn glir bod Asesiadau Anghenion Gofalwyr yn cael eu tanariannu'n aruthrol.

Er enghraifft, roedd gan Gaerdydd gyllid ar gyfer 6 swydd amser llawn ac amcangyfrifir eu bod yn trosi i 750 o Asesiadau Anghenion Gofalwyr y flwyddyn. Ar yr ochr gadarnhaol, mae hyn yn golygu eu bod wedi cyflawni ar 65% o gapasiti (mwy o ystyried nad oedd yr holl rolau wedi'u llenwi yn ystod y flwyddyn) ond byddai hyn yn cyfateb i ofalwr yn cael Asesiad Anghenion Gofalwr bob 38 mlynedd a hanner pe bai pob gofalwr yn datgan eu bod roedd angen Asesiad Anghenion Gofalwyr ar y cyfrifiad.

Gyda'r rhan fwyaf o Awdurdodau Lleol yn defnyddio eu timau gwaith cymdeithasol fel eu prif ffynhonnell, gallwn hefyd awgrymu o ateb Sir Gaerfyrddin bod eu 231 o weithwyr cymdeithasol (wedi'u talgrynnu) wedi cyrraedd y capasiti mwyaf, bod y rhan fwyaf o awdurdodau hefyd yn rhedeg yn agos at gapasiti i gyflawni Asesiadau Anghenion Gofalwyr.

Mae'r ddarpariaeth hon yn amlwg ac yn sylweddol o dan yr angen gofynnol ym mhob maes. Dangosir hyn hefyd gan amseroedd aros ar gyfer Asesiadau Anghenion Gofalwyr:

Tabl 3.1: Dyddiau o atgyfeiriad Asesiad Anghenion Gofalwyr hyd nes y gwneir penderfyniad

Awdurdod Lleol	Asesiadau Anghenion Gofalwyr yn cael eu rhoi i oedolion o'r atgyfeiriad hyd at y penderfyniad
Blaenau Gwent	28 diwrnod
Penybont	Amh
Caerffili	Amh
Caerdydd	118 diwrnod
sir Gaerfyrddin	75 diwrnod
Ceredigion	162 diwrnod
Conwy	70
Denbighshire	Amh
sir y Fflint	11 diwrnod
Gwynedd	Amh
Ynys Mon	Amh
Merthyr Tydfil	14 diwrnod
sir Fynwy	Amh
Castell-nedd Port Talbot	Amh
Casnewydd	Amh

Mae hyn yn dangos yn glir, er mwyn i'r Ddeddf gael ei gweithredu'n llwyddiannus, a mwy o ofalwyr i gael mynediad at asesiadau yn ôl yr angen, y bydd angen dyrannu mwy o adnoddau. Bydd cau'r bwlch rhwng rhyngwethreg y Ddeddf a'r realiti sy'n wynebu llawer o ofalwyr di-dâl yn hanfodol i adfer hyder gofalwyr yn y Ddeddf ac mewn cymorth statudol yn fwy cyffredinol.

Tabl 3.2: Dyddiau o atgyfeiriad Asesiad Anghenion Gofalwyr hyd nes y gwneir penderfyniad

Awdurdod Lleol	Asesiadau Anghenion Gofalwyr yn cael eu rhoi i oedolion o'r atgyfeiriad hyd at y penderfyniad
sir Benfro	136 diwrnod
Powys	Amh
Rhondda Cynon Taf	50 diwrnod
Abertawe	59 diwrnod
Torfaen	30 diwrnod
Bro Morgannwg	Amh
Wrecsam	12 diwrnod

Pecynnau cymorth o Asesiadau Anghenion Gofalwyr

Mae diffyg Asesiadau Anghenion Gofalwyr yn golygu mai ychydig o ofalwyr sy'n cael cymorth yn eu rhinwedd eu hunain ledled Cymru.

Yn destun pryder, mae llawer o ardaloedd Awdurdodau Lleol yn ei chael yn anodd gwahaniaethu rhwng Pecynnau Cymorth i Ofalwyr a Chynlluniau Cymorth. Cynllun yw sut y dylid cefnogi gofalwr. Y pecyn yw'r union ddarpariaeth ohono a chost cefnogi'r gofalwr.

Mae hefyd yn amlwg bod llawer o gynghorau fel Wreccsam yn cynnwys cymorth yn y gymuned fel grwpiau cymorth cyfoedion neu sesiynau ymwybyddiaeth ofalgar ymhlith y pecynnau cymorth. Er y dylid diffinio'r rhain yn glir mewn Cynlluniau Cymorth i alluogi gofalwyr i gael mynediad at y rhain os dymunant, dylai'r Pecyn Cymorth ganolbwyntio ar angen uniongyrchol y gofalwr unigol. Er enghraifft, dylai'r Pecyn Cymorth i Ofalwyr gynnwys cost gofal amgen a chcludiant i fynychu sesiwn cymorth cyfoedion i gyfoedion ond nid cost y sesiwn ei hun gan fod hwn ar gael i ofalwyr sydd wedi cael eu cyfeirio heb angen Gofalwr. Asesiad Anghenion.

Mae hon yn thema sy'n codi dro ar ôl tro ar draws datganiadau'r gwahanol Awdurdodau Lleol ac mae'n tansilio prwpas Asesiadau Anghenion Gofalwyr.

Mae Awdurdodau Lleol yn nodi'n gywir bod llawer o ofalwyr yn elwa ar y pecynnau cymorth a ddarperir i'r person y maent yn gofalu amdano ar ffurf gofal amgen a darpariaeth uniongyrchol.

Fodd bynnag, nid yw llawer o ofalwyr yn gallu cofnodi pryd mae hyn yn gywir, felly ni ellir cael darlun cywir o ba mor helaeth yw'r cymorth hwn.

Mae'r diffyg cofnodi yn peri cryn bryder gan ei fod yn ei gwneud yn anodd iawn bod yn siŵr faint o gymorth gwirioneddol sy'n cael ei roi i ofalwyr ar draws ardaloedd awdurdodau lleol yng Nghymru. Mae hyn yn naturiol yn achosi problemau o ran monitro effeithiolrwydd y Ddeddf yn lleol ac yn genedlaethol.

O'i gymharu â chymorth yn y gymuned, mae yna hefyd ddiffyg arloesi sylweddol gyda'r rhan fwyaf o'r cymorth uniongyrchol yn cyfeirio at ryw fath o ofal amgen. Er bod hyn yn allweddol i lawer o ofalwyr, nid yw'r diffyg grym â thechnoleg, mynediad at gyfleusterau neu anghenion unigol cyffredinol yn dilyn yr ethos y lluniwyd cynlluniau cymorth o'i gwmpas.

Fel yr atgyfnerthwyd gan ofalwr o'r arolwg gofalwyr "Rwy'n derbyn na allaf fynd allan pan fyddaf eisiau oherwydd angen fy mhiant. Ond rhowch ffyrdd i mi gadw mewn cysylltiad â'r byd"

Heb fuddsoddiad mewn Asesiadau Anghenion Gofalwyr, a'r cynnydd tybiedig mewn cynlluniau a phecynnau cymorth a fyddai'n deillio o hyn, mae'n anodd dod i unrhyw gasgliadau eraill.

Cefnogi Awdurdodau Lleol i gefnogi gofalwyr

Gofynnodd Gofalwyr Cymru i Awdurdodau Lleol beth fyddai'n cau'r bwlch rhwng dyheadau'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant a'r realiti y mae gofalwyr yn ei wynebu.

Nid yw'n syndod bod cyllid digonol a chynaliadwy ar frig rhestrau dymuniadau'r rhan fwyaf o Awdurdodau Lleol. O'r wybodaeth a ddarparwyd, mae'n amlwg bod adrannau Awdurdodau Lleol dan bwysau a bod cyllid priodol yn hanfodol i sicrhau hawliau gofalwyr fel y nodir yng nghyfraith Cymru.

Mae blaenoriaethau eraill yn amrywio ac yn dangos y pwysau gwahanol ar flaenoriaethau Awdurdodau Lleol. Amlygodd Gwynedd yr angen i leoliadau Iechyd gael mwy o gyfrifoldeb ar gefnogi gofal di-dâl a'r angen i Lywodraeth Cymru bwysu ar leoliadau Iechyd i ddarparu mwy o gefnogaeth ymarferol.

Tynnodd Torfaen sylw at yr angen am ganllawiau a safonau clir a chyson gan Lywodraeth Cymru ar weithredu a monitro'r Ddeddf.

Tynnodd Caerdydd, ymhlith eraill, sylw at yr angen am fwy o ymgyrchoedd cenedlaethol wedi'u hanelu at ofalwyr i amlygu hunan-adnabod a chydabod eu rôl. Aeth Sir Ddinbych ymhellach gan amlygu bod gofalu yn fusnes i bawb ac nid yn gyfrifoldeb gofal cymdeithasol yn unig. Byddai cymorth cymdeithasol yn gwneud llawer i fynd i'r afael ag anghenion gofalwyr cyn cyrraedd pwynt o argyfwng.

Pwysleisiodd llawer o awdurdodau lleol hefyd yr angen i rannu mwy o arferion da a mwy o weithio mewn partneriaeth fel nad yw'r un wybodaeth yn cael ei rhoi i ofalwyr sawl gwaith.

Yn addawol, mae llawer o'r rhain yr un gweithredoedd ag y mae gofalwyr wedi'u canmol.

Crynodeb

Mae sylfeini cymorth i ofalwyr o fewn Awdurdodau Lleol yn llawer mwy tueddol o gefnogi gofalwyr gyda'r wybodaeth a'r cyngor cywir ac i allu cynnig cymorth buddiol yn y gymuned na chyn y pandemig pan ofynnodd Track Y Ddeddf ddiwethaf am y wybodaeth hon gan Awdurdodau Lleol.

Mae hyn yn ganlyniad cadarnhaol i fwy o gydgyhyrchu gofalwyr ac arloesedd gan Awdurdodau Lleol i ddarparu'n well ar gyfer anghenion gofalwyr. Yn anffodus, mae hyn hefyd yn tynnu sylw at yr arolwg gofalwyr lle mae cymaint o ofalwyr

yn colli allan ar y cyfleoedd hyn oherwydd diffyg ymwybyddiaeth o'r arfer da sy'n digwydd.

Fodd bynnag, nid yw Asesiadau Anghenion Gofalwyr a'r gefnogaeth a ddylai ddeillio o'r rhain pan fo angen wedi datblygu yn yr un modd cadarnhaol. Mae bwlch clir a sylweddol rhwng yr hyn y gall Awdurdodau Lleol ei ddarparu a beth yw hawliau cyfreithiol gofalwyr di-dâl o dan y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant.

Byrddau Iechyd

Beth ofynnodd Gofalwyr Cymru?

Mae Gofalwyr Cymru yn Fyrddau Iechyd y cwestiynau canlynol;

Cwestiwn 1: Faint o ofalwyr di-dâl sydd wedi cael mynediad at Aseiad Anghenion Gofalwyr fel rhan o'r broses rhyddhau o'r ysbyty ar draws ardal eich Bwrdd Iechyd Lleol?

Cwestiwn 2: A allwch chi ddweud wrth Gofalwyr Cymru:

a) Faint o wasanaethau newydd ar gyfer gofalwyr di-dâl a gafodd eu comisiynu a/neu eu darparu gan y bwrdd iechyd yn y flwyddyn ariannol Ebrill 2023 i Fawrth 2024?

b) Faint o wasanaethau parhaus ar gyfer gofalwyr di-dâl a barhawyd i gael eu hariannu a/neu eu darparu gan y bwrdd iechyd yn y flwyddyn ariannol Ebrill 2023 i Fawrth 2024?

Aseidiadau Anghenion Gofalwyr fel rhan o'r broses rhyddhau o'r ysbyty

Dim ond tri bwrdd iechyd, Aneurin Bevan, Hywel Dda a Bae Abertawe sy'n dal y wybodaeth hon.

Cynigiodd Aneurin Bevan 370 o sgysiau Beth sy'n Bwysig fel rhan o'u proses rhyddhau. Maent yn amlygu bod hyn yn danamcangyfrif sylweddol o ganllawiau gofalwyr a rhyngweithio oherwydd cymhlethdodau codio a chofnodi data ar gyfer byrddau iechyd.

Nododd Hywel Dda 85 o atgyfeiriadau fel rhan o'u Swyddogion Gofalwyr i waith Gwasanaethau Cymdeithasol. Amlygwyd hefyd fod llawer o'r gwasanaeth hwn yn cael ei gomisiynu i bartneriaid trydydd sector felly mae'r gwir nifer yn uwch na'r ffigur hwn.

Cyfeiriodd Bae Abertawe 56 o ofalwyr at Wasanaethau Gofalwyr CNPT a 30 i Ganolfan Gofalwyr Abertawe.

Rydym yn cymeradwyo'r tri Bwrdd Iechyd sydd â rhywfaint o fatrics cofnodi a byddem yn cefnogi'n gryf yr holl alwadau am osod system fwy cysylltiedig mewn byrddau iechyd fel y gellir nodi a chefnogi gofalwyr yn haws.

Fodd bynnag, mae hyn yn sail i bryderon a godwyd gan yr arolwg gofalwyr bod byrddau iechyd yn cael trafferth cefnogi gofalwyr di-dâl yn effeithiol. Mae'r ffaith nad yw pedwar o saith yng Nghymru hyd yn oed yn cadw'r wybodaeth hon yn haeru bod gofalwyr di-dâl wedi dod yn flaenoriaeth sy'n lleihau mewn lleoliadau gofal iechyd.

Fel y nodwyd, mae hyn yn arafu neu'n atal adnabod gofalwyr cyn gynted â phosibl. Mae hyn yn golygu bod gofalwyr yn gofalu ar eu pen eu hunain am gyfnod hwy ac yn llawer mwy tebygol o gyrraedd pwynt o argyfwng lle mae angen rhoi cymorth statudol ar waith. Mae hyn yn cynyddu costau i Awdurdodau Lleol ac yn mynd yn groes i ethos y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant.

Mae Byrddau Iechyd hefyd yn debygol o ymdrin â chostau ychwanegol gan fod peidio â chefnogi gofalwr cyn rhyddhau yn cynyddu'r siawns y bydd y person sydd angen gofal yn dychwelyd i leoliad meddygol aciwt.

Gwasanaethau newydd a pharhaus a gomisiynir gan y Bwrdd Iechyd

Roedd 5 o'r 7 Bwrdd Iechyd yn gallu ymateb i'r cais hwn. Caerdydd a'r Fro a Chwm Taf Morgannwg oedd y ddau fwrdd iechyd nad oedd yn gallu ymateb. Rhoddodd Byrddau Iechyd amrywiol fanylion am ba wasanaethau newydd a phresennol a ddarperir.

Aneurin Bevan (12) a ddarparodd y gwasanaethau mwyaf newydd, tra bod y Byrddau Iechyd eraill wedi comisiynu naill ai 4 neu 2 o wasanaethau newydd. Yn ôl y disgwyl, cwblhawyd y gwasanaethau hyn yn bennaf mewn partneriaeth ag Awdurdodau Lleol a phartneriaid trydydd sector. Yn yr un modd, cynhyrchwyd gwasanaethau parhaus ar y cyd hefyd.

Mae hyn yn ddiddorol gan fod nifer sylweddol o'r gwasanaethau a gafodd eu treialu neu'n barhaus a amlygwyd mewn cymorth yn y gymuned gan Awdurdodau Lleol wedi cael rhyw fath o gymorth Cyllid Integreiddio Rhanbarthol (RIF).

Fel yr amlygwyd gan Aneurin Bevan, fe wnaethant "barhau i ariannu/darparu gwasanaethau gan ddefnyddio'r Gronfa Integreiddio Rhanbarthol a'i chyllid neilltuedig cysylltiedig" i gefnogi gofalwyr di-dâl.

Roedd hyn yn cynnwys cefnogi pum cynllun seibiant byr, technoleg gynorthwyol i ofalwyr a chefnogi modelau rhanbarthol trydydd sector fel Hwb Gofalwyr Gwent a rhaglen gofalwyr ifanc yn yr ysgol.

Yn yr un modd, dangosodd Hywel Dda faint eu cefnogaeth drwy gyd-ariannu Gwasanaeth Allgymorth y Gwasanaeth Gwybodaeth i Ofalwyr ar draws y gwahanol Awdurdodau Lleol ochr yn ochr â gwasanaethau rhyddhau o'r ysbyty. Cefnogodd Powys gynllun seibiant Adferiad ac ymgysylltiad Credu.

Nid oedd digon o fanylion i dynnu sylw at yr hyn a ariannwyd yn benodol gan Betsi Cadwaladr neu Fae Abertawe.

Yr hyn sy'n peri mwy o bryder yw ei bod yn ymddangos y tu allan i Aneurin Bevan a Hywel Dda fod diffyg gwybodaeth hawdd ei chael am y swm sylweddol hwn o arian a ble yn union y mae'n cael ei wario a pha mor effeithiol yw'r buddsoddiad hwn. Er mwyn i'r cymorth trawsffiniol hollbwysig hwn fod yn effeithiol, dylid cymhwyso'r un cyfyngiadau a monitro ar fuddsoddiad Awdurdodau Lleol mewn gofal.

Crynodeb

Mae'r diffyg gwybodaeth sy'n peri pryder ar draws y mwyafrif o fyrdau iechyd am sut y maent yn mynd ati i gefnogi gofalwyr i gael cymorth, a'r diffyg manylion ynghylch sut mae arian yn cael ei wario drwy'r Cyllid Integreiddio Rhanbarthol yn siomedig.

Mae llawer o ofalwyr di-dâl yn sôn am deimlo eu bod yn cael eu hanwybyddu a'u tanbriso mewn lleoliadau iechyd, a byddem yn dadlau bod y diffyg olrheindedd a thryloywder yn cyfrannu at y canfyddiad hwn gan ofalwyr mewn perthynas â'r gwahaniaeth mewn parch rhwng gofal iechyd a gofal di-dâl.

Mae hyn er gwaethaf ymchwil sy'n nodi y byddai gofal di-dâl yng Nghymru yn costio dros £10 biliwn y flwyddyn i'w adnewyddu, sy'n debyg i gyllideb gyfan y GIG yng Nghymru.

Mae'n amlwg o'r dystiolaeth hon a'r darlun a luniwyd gan yr arolwg gofalwyr bod yn rhaid rhoi mwy o flaenoriaeth i ganolbwyntio ar gydnabod a chefnogi gofalwyr di-dâl mewn lleoliadau iechyd wrth symud ymlaen. Rydym yn gwneud argymhellion ar sut rydym yn meddwl y gellir cyflawni hyn yn yr adroddiad hwn.

Llywodraeth Cymru

Gofynnodd Gofalwyr Cymru i Lywodraeth Cymru:

Cwestiwn 1: Sut mae'r rhwymedigaethau ar awdurdodau lleol o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn cael eu cyfrif yn fformwlâu ariannu Llywodraeth Cymru i awdurdodau lleol?

Cwestiwn 2: Sut y mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu cefnogi Awdurdodau Lleol yn uniongyrchol i roi Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 ar waith yn well fel yr argymhellir gan

- A) 'Adolygiad cyflym o sut mae hawliau gofalwyr di-dâl wedi'u cynnal yn ystod ac ar ôl yr ymateb i Covid-19'?
- B) O Ddeddf i Effaith? Adroddiad Terfynol y Gwerthusiad o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014

Mae ymateb llawn Llywodraeth Cymru isod:

Cwestiwn 1: Sut mae'r rhwymedigaethau ar awdurdodau lleol o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn cael eu cyfrif yn fformwlâu ariannu Llywodraeth Cymru i awdurdodau lleol?

Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) yn gosod dyletswyddau ar awdurdodau lleol, byrddau iechyd a Gweinidogion Cymru sy'n ei gwneud yn ofynnol iddynt weithio i hybu llesiant y rheini sydd angen gofal a chymorth, neu ofalwyr sydd angen cymorth. Mae hyn yn cynnwys y ddyletswydd i asesu anghenion gofalwr am gymorth (a24-27) ac i ddiwallu anghenion cymorth gofalwyr (a40-45). Mae adran 34(1) o'r Ddeddf yn darparu enghreifftiau o'r ffyrdd y gall awdurdod lleol ddiwallu anghenion o dan adrannau 35 i 45 ac adran 34(2)

yn nodi enghreifftiau o'r hyn y gellir ei ddarparu i ddiwallu anghenion person am 'ofal a chymorth'.

Darperir cyllid refeniw awdurdodau lleol drwy'r setliad llywodraeth leol blynyddol. Nid yw'r cyllid hwn wedi'i neilltuo, sy'n golygu bod awdurdodau lleol yn defnyddio'r cyllid hwn yn unol ag angen lleol i fodloni eu blaenoriaethau statudol a dewisol. Penderfynir ar y setliad llywodraeth leol gan ddefnyddio dull sy'n seiliedig ar fformiwla sy'n seiliedig ar anghenion cymharol pob maes gwasanaeth.

Mae manylion llawn, fesul awdurdod lleol, i'w gweld yn y Llyfr Gwyrdd sy'n rhoi manylion cyfrifiadau'r setliad - Cyfrifiadau setliad refeniw a chyfalaf llywodraeth leol - Setliad refeniw a chyfalaf llywodraeth leol: gwybodaeth gefndir ar gyfer asesiadau gwariant safonol 2024 i 2025 LLYW. CYMRU

Cwestiwn 2: Sut y mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu cefnogi Awdurdodau Lleol yn uniongyrchol i roi Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 ar waith yn well fel yr argymhellir gan:

A) 'Adolygiad cyflym o sut mae hawliau gofalwyr di-dâl wedi'u cynnal yn ystod ac ar ôl yr ymateb i Covid-19?'

Rydym wedi sefydlu grŵp Gorchwyl a Gorffen dan nawdd Grŵp Cyngori'r Gweinidog i fwrw ymlaen â chamau gweithredu i hyrwyddo arfer gorau cenedlaethol. Rydym yn gwerthfawrogi aelodaeth Gofalwyr Cymru o'r grŵp hwn, ynghyd ag uwch gydweithwyr mewn awdurdodau lleol, byrddau iechyd, y trydydd sector a gofalwyr di-dâl unigol.

Mae'r gweithgor hwn yn canolbwyntio ei ymdrechion ar wella mynediad at Asesiadau Anghenion Gofalwyr a darpariaeth gwybodaeth a chynngor i ofalwyr di-dâl.

Rydym yn ddiolchgar i Ofalwyr Cymru am drefnu cyfres o ddigwyddiadau ymgysylltu â gofalwyr di-dâl ym mis Medi. Yna byddwn yn gweithio gydag awdurdodau lleol a byrddau iechyd i sefydlu sut y gallwn ddod â'r gwerth mwyaf i hyrwyddo arfer gorau a chytuno ar gynllun gweithredu.

Roedd yr adolygiad cyflym hefyd yn argymhell gweithredu i ystyried addysg a hyfforddiant gweithwyr gofal iechyd proffesiynol i gefnogi a gwerthfawrogi gofalwyr di-dâl. Mae ein rhaglen Ymwybyddiaeth o Ofalwyr yn darparu £4.4m o gyllid llywodraeth Cymru ar gyfer 2020-2025. Fe'i cyflwynir ar y cyd gan Ymddiriedolaeth Gofalwyr Cymru a Gofalwyr Cymru. Amcan y rhaglen yw gweithio gyda staff ac ymarferwyr ar bob lefel o'r sector iechyd a gofal cymdeithasol i greu newid diwylliannol ystyrion er budd gofalwyr di-dâl yng Nghymru. Darperir hyfforddiant i weithwyr cymdeithasol a gweithwyr proffesiynol ceir iechyd. Mae canllawiau ac egwyddorion arfer da hefyd wedi'u sefydlu. Mae hyn yn cynnwys canllaw rhyddhau o'r ysbyty a phhecyn cymorth sy'n galluogi lleoliadau gofal iechyd a thimau profiad cleifion i adnabod gofalwyr di-dâl.

Mae ein Cronfa Seibiannau Byr gwerth £9miliwn (2022-25) yn rhoi cyfleoedd i ofalwyr di-dâl gael seibiant o'u rôl ofalu er mwyn ymlacio neu ddilyn eu diddordebau eu hunain.

Bydd y rhaglen yn darparu 30,000 o wyliau byr. Gellir defnyddio'r cyllid ar gyfer seibiannau dros nos neu deithiau dydd (gyda'r person sy'n derbyn gofal neu hebdo) a dulliau mwy arloesol eraill fel mynychu dosbarth cadw'n heini wythnosol neu ddarparu grant bach i dalu am brynu trainers a earbuds ar gyfer gofalwr i ddechrau rhedeg neu aelodaeth clwb chwaraeon. Y bwriad yw annog arloesedd a symud i ffwrdd o orddibyniaeth ar fodolau traddodiadol o ddarpariaeth seibiant preswyl. Ymddiriedolaeth Gofalwyr Cymru sy'n goruchwyllo'r cynllun ac yn cydlynu cynllun grant trydydd sector, Amser, fel agwedd ychwanegol o'r Gronfa Seibiannau Byr. Mae'r Gronfa wedi denu gofalwyr nad oeddent yn hysbys i wasanaethau o'r blaen, gan ddangos gwerth ychwanegol y cynllun, wrth gysylltu gofalwyr â gwasanaethau cymorth.

B) O Ddeddf i Effaith? Adroddiad Terfynol y Gwerthusiad o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014

Gofynnodd yr adroddiad terfynol gyfres o gwestiynau ar gyfer y sector cyfan. Mae Awdurdodau Lleol a Llywodraeth Cymru yn allweddol wrth ymateb, ynghyd â Gofal Cymdeithasol Cymru ac Arolygiaeth Gofal Cymru. Rydym yn gweithio'n agos gyda'r sefydliadau hyn i ddeall yn well yr heriau ac anghenion y sector i ysgogi gwelliant.

Mae'r Swyddfa Genedlaethol newydd ar gyfer Gofal a Chymorth yn allweddol i sicrhau ymateb mwy cydweithredol a chydgyssylltiedig i'r heriau hyn. Canfu'r gwerthusiad gefnogaeth sylweddol i egwyddorion ac uchelgeisiau'r Ddeddf, ond nad yw'r sector yn cyflawni'r uchelgeisiau hynny eto.

Mae mwy o waith i'w wneud, ac mae Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda'r sector fel ei fod yn gallu diwallu anghenion poblogaethau lleol yn well nawr ac yn y dyfodol.

Rydym yn ystyried bwriadau strategol (argymhellion) yr adroddiad ynghylch asesiadau o anghenion gofalwyr. Fel yr amlinellwyd uchod, rydym wedi sefydlu Grŵp Gorchwyl a Gorffenn sy'n gweithio ar y cyd â'r sector statudol a'r trydydd sector i ysgogi gwelliant cenedlaethol.

Byddwn yn ystyried y bwriadau strategol sy'n weddill yn yr adroddiad wrth i ni adolygu ein Strategaeth Genedlaethol ar gyfer Gofalwyr Di-dâl. Rydym yn bwriadu ymgymryd â'r gwaith hwn, gan gynnwys adolygu'r Cynllun Cyflawni a fydd yn sail i'r Strategaeth, mewn partneriaeth â'n rhanddeiliaid ac a fydd yn sicrhau bod llais y gofalwr di-dâl yn gynhenid i ddatblygiad y strategaeth wedi'i diweddaru.

Yn gywir, Albert Heaney CBE Prif Swyddog Gofal Cymdeithasol Cymru

Casgliad

Mae gofalwyr di-dâl yn teimlo llai o gefnogaeth nag o'r blaen y pandemig sydd wedi arwain at farn sinigaidd ar sut mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn gweithio.

Fodd bynnag, mae datblygiadau cadarnhaol mewn rhai meysydd cymorth sy'n cael eu tanseilio gan y broses Asesu Anghenion Gofalwyr sydd heb ddigon o adnoddau ac sy'n rhy gymhleth.

Mae newid tonyddol amlwg yn y ffordd y mae gofalwyr yn adrodd eu harsylwadau ers yr arolwg Track The Act diwethaf a gynhaliwyd yn y flwyddyn cyn y pandemig.

Mae llawer o ofalwyr wrthi'n ddiystyru'r cymorth statudol sy'n cael ei gynig iddynt oherwydd siom personol neu gymdeithasol a achosir gan ddiffyg cymorth diriaethol canfyddedig.

Tynnodd llawer o ofalwyr sylw at y diffyg cefnogaeth a brofwyd mewn lleoliadau iechyd tra'n bod yn ofalus wrth rymgweithio ag Awdurdodau Lleol oherwydd bod y broses yn gymhleth heb fawr o addewid o newid cadarnhaol.

Pwysleisir hyn gan bron i draean o ofalwyr sydd wedi dewis peidio â chymryd rhan yn y broses Asesu Anghenion Gofalwyr oherwydd cred graidd na fydd yr asesiadau hyn yn arwain at wella eu rôl ofalu.

Fodd bynnag, mae'r dystiolaeth hefyd yn dangos bod manteision net pan fo gofalwyr

cymryd rhan yn y broses. Dywedodd y mwyafrif fod cyngor wedi bod yn rhannol ddefnyddiol o leiaf wrth siarad â gweithwyr proffesiynol boed o'r sector Iechyd, Awdurdodau Lleol neu'r trydydd sector.

Roedd y rhai a oedd yn gallu cymryd rhan mewn cymorth yn y gymuned hefyd wedi elwa o'r gweithgareddau hyn.

Ailgadarnheir hyn gan dystiolaeth gan Awdurdodau Lleol sy'n dangos system aeddfed o'i chymharu â'r cyfnod cyn-bandemig sydd wedi cryfhau prosesau ac wedi symud tuag at gymorth cymunedol ddyfeisgar ac, yn aml, wedi'i gynhyrchu'n gydgyhyrchiol sy'n fwy tebygol o fod o fudd i fwy o ofalwyr.

Er mwyn rhoi sylw i'r datblygiadau cadarnhaol hyn, mae angen i fwy o ofalwyr wybod am yr effaith y gall cyngor a chymorth cymunedol ei chael ar eu bywydau.

Mae hyn yn gofyn am ymdrechion bydeang i nodi gofalwyr neu helpu gofalwyr i nodi eu hunain yn gynt fel bod y mesurau ataliol hyn yn llawn

mewn gwirionedd yn hytrach na dod yn amlwg ar ôl i ofalwr gyrraedd pwynt o argyfwng.

Mae hefyd angen ymdrech i gael gofalwyr sydd wedi cael profiadau gwael gyda chyrff statudol i ail-ymgysylltu. Bydd hyn yn gofyn am gyfathrebu mwy agored a gwelliannau ar sail tystiolaeth. Mae pob corff statudol a gyflwynodd dystiolaeth wedi cymryd cam tuag at hyn drwy'r adroddiad hwn.

Yn bwysicaf oll, mae angen buddsoddiad trwm ac uniongyrchol ar Aseidiadau Anghenion Gofalwyr a'r pecynnau gofal uniongyrchol a ddylai ddeillio o'r rhain.

Mae Aseidiadau Anghenion Gofalwyr yn amlwg yn cael eu gweld gan ofalwyr fel y partner lleiaf o gymharu â chymorth statudol arall ac mae hyn yn cael effaith negyddol llethol ar yr hyder yn y system gyffredinol.

Bydd hyn yn ei gwneud yn ofynnol i'r broses fod yn fwy dealladwy a thryloyw gyda chanlyniadau ystyrlon. Bydd angen buddsoddiad i gynyddu capasiti a fydd yn anochel yn arwain at yr angen am fwy o adnoddau cymorth.

Mae angen i gyrff statudol ganolbwyntio hefyd ar well methodoleg gofnodi er mwyn deall ac adrodd ar nifer y gofalwyr yn eu lle gwag. Heb y cofnodion hyn, mae cyfleoedd i gefnogi gofalwyr yn cael eu colli ac mae hyn yn lleihau hyder yn y system ymhellach.

Y peth cadarnhaol mwyaf yw y gall ethos craidd y Ddeddf wella bywydau gofalwyr o hyd ac mae prosesau craidd Awdurdodau Lleol yn eu lle i gyrraedd y nod hwn.

Fodd bynnag, heb fuddsoddiad a chamau i wella hyder yn y system, bydd mwy o ofalwyr yn dewis ymddieithrio a bydd yr argyfwng Gofalwrsydd ar y ffordd yn parhau i godi stêm.

Dilyn y Ddeddf - Astudiaeth i Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru).

Ledled Cymru heddiw mae 310,000 o bobl yn ofalwyr - cefnogi anwylyd sy'n hŷn, yn anabl neu'n ddifrifol wael

Mae Carers UK yma i wrando, i roi gwybodaeth arbenigol i ofalwyr a chynghor wedi'i deilwra. Rydym yn hyrwyddo hawliau gofalwyr ac yn eu cefnogi i ddod o hyd i ffyrdd newydd o ymdopi gartref, yn y gwaith, neu yn eu cymuned.

Rydyn ni yma i wneud bywyd yn well i ofalwyr

Gofalwyr Cymru - Uned 5, Cwrt Ynys Bridge, Caerdydd, CF15 9SS

T 029 2081 1370 E info@carerswales.org

[@cynhalwycymru](https://twitter.com/cynhalwycymru)

[/Gofalwyr Cymru](https://www.facebook.com/GofalwyrCymru)

[/Gofalwyr Cymru](https://www.linkedin.com/company/GofalwyrCymru)

[@carers_uk](https://www.instagram.com/carers_uk)

Mae Gofalwyr Cymru yn rhan o Carers UK, elusen sydd wedi'i chofrestru yng Nghymru a Lloegr (246329) ac yn yr Alban (SC)39307) a chwmni cyfyngedig drwy warant sydd wedi'i gofrestru yng Nghymru a Lloegr (864097).
Swyddfa gofrestredig 20 Great Dover Street, Llundain SE1 4LX

© Gofalwyr Cymru: Tachwedd 2024